This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

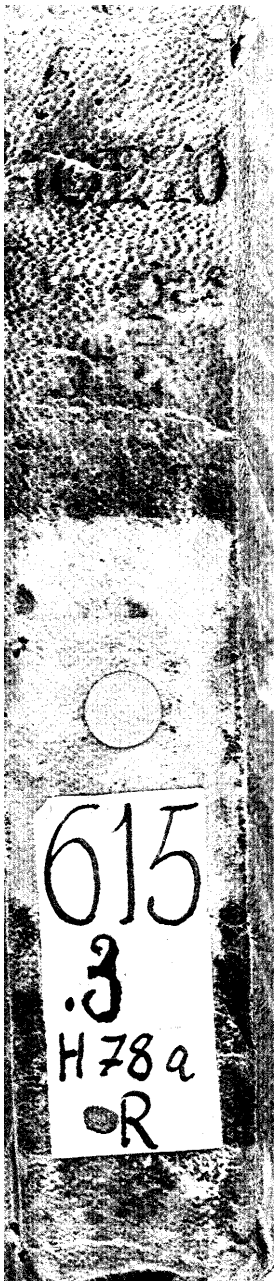
615
.3
H78a
R

SIMPLICIVM

MEDICAMENTORVM

EX NOVO ORBE DELATORVM, QVORVM IN MEDICINA VSVS EST, HISTORIA,

Hiſpanico ſermone deſcripta à D. NICOLAO MONARDIS, Hiſpalenſi Medico;

Latiò deinde donata, & annotationibus, iconibúſque affabrè depictis illuſtrata à CAROLO CLVSIO *Atrebate.*

ALTERA EDITIO.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXIX.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPI *Regis Hiſpan. &c. Ducis Brab. &c. Priuilegio cautum eſt, ne quis ante quadriennium citra Chriſtophori Plantini voluntatem, librum* De Simplicibus medicamentis ex Occidentali India delatis, quorum in Medicina vſus eſt, &c. *imprimat, aut alibi impreſſum importet, venalémve habeat, intra omnes ditionis eius fines; qui ſecus faxit, confiſcatione librorum, & pœna fiſco Regio exſoluenda, multabitur: vt latiùs patet in ipſo diplomate.*

Subſig.

I. de Witte.

MEDICAMENTORVM EX NOVO ORBE DELATORVM, QVORVM IN MEDICINA VSVS EST, HISTORIA.

Copal & Anime.

DVo *resinarum genera multum similia ex Hispania noua adferuntur, quorum vnum* Copal *vocatur, alterum* Anime.

Copal. COPAL *resina est admodum candida, & lucida, & transparens, magnis fragmentis, Diacitri valde transparentis haud dissimilibus, satis odorata, sed non perinde vt Anime. Ea Indi in suis sacrificiis suffumigij loco vtebantur, eámque ob causam Sacerdotibus in templis suis frequenti in vsu, adeò, vt cùm Hispani nostri primùm eò appellerent, huiusmodi suffitibus naribus eorum admotis exciperentur.*

VTILIS est ad frigidos capitis morbos, & Thuris, aut Anime vicem explet. Calida secundo gradu, humida primo. Resoluit ac emollit, ob partes quas habet aqueas.

Anime. ANIME *arboris est lacryma seu resina, alba, ad Thuris colorem nonnihil vergens, verùm Copali magis oleaginosa. Defertur granis Thuris, sed crassioribus, quæ confracta luteum colorem ostendunt instar resinæ: gratissimi ac suauissimi est odoris, & prunis imposita, facile consumitur.*

Anime orientale. DIFFERT *ab Anime Orientali, quòd neque tam candidum, neque tam lucidum sit. Orientale item magnis fragmentis adfertur transparentibus, * ita vt nonnulli Charabe seu Succini speciem esse suspicati sint, quam Ambarum colliquatum nuncupant, è quo sphærulæ precariæ tornantur, cùm nihil sit minus: nam Charabe Bitumen est, cuius magna fragmenta hamis ferreis è mari Germanico eruuntur,*

Ambarum colliquatũ.

Charabe, & eius natales.

vtpote quod è fontibus in ipso mari manat, Bituminis modo, atque aëri expositum, statim cogitur & dẽsatur, vt conijcere licet ex bacillis, & aliis maris purgamentis, quæ in fragmentis illis conspiciuntur. Vnde eorum error colligitur, Succinum non est lachryma. *qui Populi lacrymam aut Pini esse putarunt. Hermolaus Barbarus vir doctissimus, ait Anime Orientale colligi vicinis locis pago, in quo Thus nascitur, & ab illius pagi nomine, Anime vocari.*

Anime Americum. NOVÆ *Hispaniæ Anime colligitur ex arboribus mediocris magnitudinis, per incisionem, Thuris aut Masticis modo.*

Anime facultates. HVIVS *vsus est in plerisque, sed capitis præsertim morbis, à frigiditate prouenientibus, & defluxionibus purgationes subsequentibus, cubiculis per hiemem (etenim aërem purgat) & capitis operimentis, dormire sub noctem volentibus, suffitis, quinetiam ipso capite, si qui cephalæa & hemicrania laborant: nam caput roborat.*

MISCETVR *emplastris & Ceratis, vbi roborare, & frigidos humores, flatusq; resoluere opus est. Thuris vicem supplet, cum in suffitibus, tum in iam dictis. Cerebrum roborat, emplastri modo adhibitum, atque etiam ipsum ventriculum reliquáque partes neruosas, Cerati modo, tertia parte ceræ admista; atque sic gestatum diutius, & subinde renouatum, frigiditatem è quacumque corporis parte elicit. Calida est secundo gradu, humida primo.*

Xolochcopalli. Copalcahuitl. Gomara in Mexicana Historia duo Copalis genera facit; alterum rugosum, quod Xolochcopalli vocari dicit, molle, Thuri simile: alterum, multò præstantius, Copalcahuitl, quod plerique myrrham existimarunt. Vulnerata arbore guttatim stillat liquor albus, qui statim concrescit.

* Qui plura de Orientali Anime volet, legat nostras annotationes in cap 8. lib. 1. Historiæ Aromatum. Nobilioris illius Orientalis Anime fragmento, quod aliquot vncias pendebat, donatus sum ante biennium à doctissimo Hugone Morgano Pharmacopola Londinensi.

Toçot-guebit. Refert Fragosus, in India Occidentali arborem inueniri Toçot guebit, id est, lignum desiderij seu exoptatum, dictam, Populo similem, summi candoris, cuius materies, ob candorem, læuorem, & splendorem, sum-

rem, summè expetebatur ad idola fabricanda. Sub cuius cortice nascitur gummi seu Resina, Thuri nostro similis, sed candidior, & minoribus fragmentis, quo istic vtuntur, vt nos Thure.

Tacamahaca.

Tacamahaca.

DEFERTVR *item ex Noua Hispania, aliud gummi seu resinæ genus, ab Indis* Tacamahaca *vocatum, quod nomen apud Hispanos retinuit. Colligitur vulnerata arbore, magna vt Populus, admodum odorata, cuius fructus ruber est, Pæoniæ seminis modo.*

Tacamahaca facultates.

PLVRIMVS *huius vsus est apud Indos, præsertim in tumoribus omnibus: nam eos mirabiliter resoluit, maturat, & tollit, vti etiam omnes dolores ab humoribus frigidis & flatulentis prouenientes.*

COLORE *est Galbani (nec desunt qui idem esse putent) vnguibus albis, vti Ammoniacum, odore graui, atque etiam sapore, ita vt prunis iniecta, & naribus admota, mulieres vteri suffocatione laborãtes ilico liberet. Vmbilico emplastri modo imposita, vterum suo loco retinet: atque huius vsus adeò mulieribus est familiaris, vt ab eis maxima ex parte absumatur, quandoquidem efficacia experiantur eius remedia, cùm in vteri suffocationibus, tum in roborando ventriculo. Nonnullæ delicatiores ambarum & moschum addunt. Maximè vtilis est, ad resoluendos & tollendos omnes dolores, ab humoribus frigidis & flatulentis prouenientes, emplastri modo adhibita: Eiusdem est efficaciæ in tumoribus frigidis, quoniam eos resoluit, maturat, & absumit ilico. Non liquescit, sed ita tenaciter semper adhæret, vt auferri, nisi opere absoluto, non possit.*

EXPERIMENTO *comprobatum est, qualescumque defluxiones reprimere, linteo exceptam, & ad vtramque aurem, aut eam ad quam fit defluxio, adpositam. Temporibus imposita cerati modo, defluxum in oculos, aliasq; faciei partes detinet. Dolorem dentium sedat, dentibus, etiam corruptis, imposita: atque si hac dens corruptus vsuletur,*

prohibet ne corruptio longiùs ſerpat. Pectori & humeris vt emplaſtrum impoſita, dolores eorum finit.

Emplaſtrum ſtomachicum.

Ex ea, ſtyracis tertia parte, & ambari momento, fit emplaſtrum ſtomacho longè vtiliſſimum: ſiquidem eum roborat, appetitum ciet, concoctionem iuuat, & flatus diſcutit. Eodem modo cerebro impoſita, cum roborat, & dolores aufert. Magnæ eſt efficaciæ, in doloribus coxendicis, & omni articulorū morbo, præſertim ſi ab humoribus frigidis aut mixtis proueniant: quoniam eius reſolutio adſtrictionis particeps eſt, qua de cauſa mirum in modum partes roborat.

Sola, iuncturarum aut neruorum vulneribus impoſita, ea curat: nam ſtatim ſuppurat & ſpaſmum prohibet. ego tertiam partem ceræ admiſceo, quoniam facilius inducitur.

In ſumma, adeò celebris eſt eius vſus, vt plebs ad qualemcumque dolorem aliud remedium non norit, modò non ſint inflammationes admodum calidæ: ſed & in his admodum vtilis eſt, in morbi declinatione, ad diſcutiendum qui ſupererat humorem. Calida eſt initio tertij gradus, multæ adſtrictionis particeps, & ſicca in ſecundo.

Caraña.

Caraña.

Ex Continentis parte interiore, per Carthaginem & Nomē Dei, defertur reſina colore Tacamahacæ, ſed ſplendidior, liquidior, ac denſior, lingua Indica Caraña *dicta, quod nomen etiam apud Hiſpanos retinuit, odore Tacamahacæ, ſed grauiore. Pinguis eſt & oleaginoſa, ideóque tenax ſine multa adglutinatione & colliquatione. Medicamentum nouum eſt, quod decem annis elapſis primùm huc illatum eſt.*

Carañæ facultates.

Ea vtuntur Indi in tumoribus & omnis generis doloribus. Ad eoſdem morbos laudatur, quos Tacamahaca curare ſolet, & minore temporis ſpatio vires ſuas exerit: ſic vt quos Tacamahaca non curarit, Caraña ſanet. Exemplū vidimus in eo qui ob humeri cruciatus iam multo tempore brachium mouere non poterat, tametſi Tacamahaca vſus eſſet: ſed poſtquam

postquam Caraña vti cœpit, triduo sanitati restitutus est.

MIRA *est eius vis in iuncturarum doloribus: nam imposita, facilè eos curat, modò nulla sit calidorum humorum influxio. Tumores inueteratos dissoluit, defluxiones humorum frigidorum aut mixtorum sistit: ad quosuis neruorum & cerebri dolores valde vtilis: Vulneraq; recentia, neruorum præsertim & iuncturarum nullo alio admixto medicamento sanat. Defluxiones in oculos & alias partes reprimit, ad aures atque temporibus imposita. Excedit secundum caloris gradum. Colligitur vti superiores, vulneratis arboribus.*

Caraña purior.

SED *ex eadem Carthagine noui regni prouincia, allata ad nos est Caraña quædam purior, & Balsami modo limpida, superiore multò præstantior, vtilior, & odoratior.*

Oleum Cicinum.

GELISCO *noua Hispaniæ prouincia, oleum seu liquor quidam adfertur, cui, oleum ficus infernalis Hispani nomen indiderunt, eo quòd ex arbore cùm fructu, tum foliis simili Ricino, sed in maiorem altitudinem, ob soli vbertatem, excrescente, elicitur.*

Oleum ficus infernalis.

EADEM *verò ratione hoc oleum Indi eliciunt, quam docuit Dioſc. lib. 1. cap. 30. hoc est, contuso semine, deinde in aqua cocto, postremùm oleo innatante cochlearibus excepto. Hæc eliciendorũ oleorum ratio è seminibus & fructibus, Indis admodum familiaris est, quippe qui nullam expressionem norint: sed etiam hoc oleum eo modo quàm expressione facilius elicitur.*

Oleorum eliciẽdorum ratio.

MAGNIS *viribus pollet istud oleum, veluti experientia, & multo eius vsu comprobatum est, cùm in India, tum in his regionibus. Omnes morbos ab humoribus frigidis prouenientes sanat, omnes tumores dissoluit, flatusq; discutit, præsertim ventris, eamq; ob causam non modò in Anasarca vtile. Sed in omnib. hydropisis generibus, si venter eo inungatur, & aliquot gutta vino aut alio liquore cõmodo excepta sorbeantur;*

Olei cicini facultates.

beantur; etenim aquas euacuat, quod etiam minore noxa facit, clysteribus iniectum. Ventriculum frigidis humoribus & flatibus liberat: & coli doloribus vtile, si partes affectæ eo inungantur, & aliquot guttulæ sumantur. Efficacius subuenit Ilei doloribus, vt experientia nos docuit. Dolores iuncturarum, modò à causa non admodum calida proueniant, tollit, humorem euacuando, si aliquot huius olei guttæ pingui iure gallinæ dissolutæ sumantur. Partes corporis contractas, si eo inungantur, curat, neruos emolliendo, & extendendo. Stomachum, vterum, & lienem obstructionibus liberat inunctione. Aluum puerorum emollit, illito toto ventre, atque ventris animalia pellit, maximè si eius vna aut altera gutta è lacte aut iure pingui propinẽtur. Ad psoras & vlcera capitis manantia valet: prodest auriũ doloribus, & omnibus cutis vitiis, varosq; mulierib. plerumq; infestos illitu expurgat.

CALIDVM *est initio tertij gradus, humidũ secundo.*

RICINVS AMERICVS.

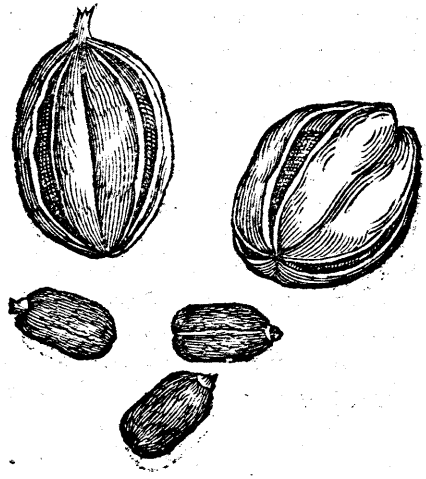

Hoc Ricini

Hoc ricini genus ego vidi, quod ante aliquot annos ex America adferri cœpit, vulgari paulo maius, cuius operimentum seu siliqua illa triangula quæ semina continet, tuberculis asperis non est obsita, vt in vulgari, sed lævis & cinerei coloris. Ipsum granum siue semen vulgari simile, nigrum tamen & non maculosum vt illud, mirifica (vt aiunt) purgandi facultate præditum: nam etiamsi dimidia tantùm vnius grani pars sumatur, valenter supernè & infernè purgare referebat qui mihi dabat, & Curcas istic ab incolis vocari.

Et quandoquidem in ricini mentionem incidimus, videre memini, dum Hispanias peragrarem, circa Malacam, & Calpen ad fretum Herculeum, aliisque maritimis Bæticæ locis, Ricini plantas crassitudine humana, altitudine verò trium hominum, multis prægrandibus ramis brachiatas instar aliarum arborum: hi rami (multis enim annis durat arbor) tertio aut quarto quoque anno putari solent. Exactissimè sanè conueniebant Dioscor. descriptioni. Refert etiam Belonius lib. 1. obseruat. cap. 18. magnas in Creta insula Ricini arbores se obseruasse. An verò his similis sit ea arbor quæ Curcas Americorum profert, planè ignoro, cùm is qui inde fructum eum attulisset, arboris formam describere non posset, & eum siccum, qualem hîc exhibeo, dumtaxat viderim.

Bitumen.

Bitumen. In *Cuba inueniuntur fontes iuxta littus maris, Bitumen nigrum manantes, veluti pix, grauis odoris, quo Indi in morbis frigidis vtuntur. Hispanis seruit picandis nauibus, quia pici nauali similis est, sed seuum admiscent, vt melius induci possit. Veterum Naphtham esse puto, cuius duos fontes Babylone inueniri Posidonius refert, albæ & nigræ.*

Naphtha.

Bituminis facultates. Nos *eo Bitumine vtimur in veteri morbo, quòd eum suffocatione liberet, naribus admotum, aut vulvæ inditum.*

Calidvm *est in secundo gradu, & humidum in primo.*

Ambarum.

Ambar griseum. Nvnc *mittit nobis Florida noui orbis prouincia* Ambar *quod vocant* Griseum, *idque in littus eiectum inuenitur à Canaueral ad promontorium vsque D. Helenæ.*

Ambar bitumen est. Varia *est circa eius originem opinio: sed verissimum est, Bituminis genus esse ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expositum, illico densatur, vt solent pleraque, quæ*

ſub marinis aquis tenella & mollia ſunt, at aquæ exempta, durantur, vt Corallium, Succinum.

SOLVS *Simeon Sethi & Aëtius inter Græcos eius meminerunt, è quibus prior, Bituminis modo è fontibus ſuis manare aſſerit, peßimũq; id eſſe quod à piſcibus deuoretur.*

Ambar non eſt ſperma Balenæ.

INDE *conuellitur eorum opinio, qui Balenarum ſperma eſſe aſſerunt, ex eo decepti, quòd interdum in Balenarum ventriculis inueniatur, quæ illud aquis innatans nonnumquam deuorant, alimentum eſſe exiſtimantes.*

VERVM *eſt, meo tempore Balenam circa Canarias, quas fortunatas inſulas putant, captam, in qua inuentæ ſunt plus quàm quatuor Ambari libræ: poſtea tamen infinitas Balenas cum ſuis catulis interfecerunt, ſed nihil Ambari in eis inuentum eſt.*

NON *deſunt qui Ambar ex fructu quodam ad maris littus naſcente fieri dicant, qui Aprili & Maio menſibus matureſcit, & odoratus eſt, quem decidentem vorant Balenæ, quaſi fructus in alimentum cedens, aliud quàm ſanguinem & carnem generare poßit.*

Ambari delectus.

OPTIMI *delectus eſt, vt nonnihil ad rubedinem tendat, album non æquè bonum, nigrum deterrimum.*

EXCALFACIT, *reſoluit, roborat, quocumque tandem modo applicetur: nam calidi eſt temperamenti & ſicci, cum pinguedine quadam, quæ illi facultatem emollendi tribuit.*

Ambari facultates.

VARIÆ *ſunt Ambari facultates: nam cum oleo florũ mali Arantij ſiue Aſſyrij in calente mortario permixtum, & vnguenti modo capiti illitum, illius dolorem leuat, cerebrum roborat & neruos, & frigidos qui infracti ſunt humores reſoluit: ad eadem efficax, emplaſtri modo cum Alypta muſcata aßiduè geſtatum.*

EIVS *ſolius, aut cum moſcho & ligno aloës permixti olfactu, cerebrum roboratur, memoria augetur, ſpiritus vigor &*

gor & cordis vires reficiuntur: ideóque in pestis contagiis eius odor adprime vtilis est, nec minus his qui frigidis defluxionibus vexantur, conuenit, si capitis tegmina atque etiam cubiculum vbi dormiunt, per hiemem eo suffiantur.

MAXIME prodest senibus, quòd illorum spiritus vegetet, cor & cerebrum roboret, & crassos lentosq; humores, quibus plurimùm abundāt, extenuet, siue cibis indatur, siue vestes suffiantur, siue cerebro cordisq; regioni applicetur, siue vino, quo sibi faciem & manus abluunt, permisceatur.

SCOBI magnetis, galbanóque miscetur, & emplastri modo mulierum vmbilico impositum, vterum suo loco retinet, & reliquos eius morbos profligat: eius autem assiduus odoratus prodest vteri procidentiis, suffocationibus verò, in Liquid-ambar dissolutum, & xylo exceptum, vteríque ori inditum.

STERILITATI à frigidis humoribus ortæ, hac compositione mederi soleo, quæ recipit Ambari partes duas, rasuræ eboris tenuissimè tritæ vnam, pulueris ligni aloës partem dimidiam, cum algaliæ momento fiunt catapotia, quorum tria pendentia drachmam vnā singulis triduis dabuntur, & emplastrum vmbilico, pessum vteri colo imponetur, purgatis tamen prius vti decet. Catapotia pro sterilibus.

EX eo, alypta moschata, & styrace fit emplastrum scuti forma, quod stomacho adpositum, eum doloribus liberat & excalfacit. Ex eadem massa factæ pilulæ, & mane sumptæ, flatus discutiunt, concoctionem iuuant, & appetentiam excitant: idem præstat ex vino odorifero mane sumpta hac massa. Emplastrum ex ambaro. Catapotia alia.

TRITVM ambar & cera lutea exceptum, cordis regioni vtilissimè imponitur, ad sedandos dolores à flatibus aut alia quauis causa (modò calida non sit) prouenientes.

EADEM ratione qua senibus, melancholia laborantibus etiam conuenit, & paralyticis, si eo aut eius mixtura suffiantur,

ſuffiantur, aut cerebrum, totáque ſpina eo inungantur: etenim Ambar præ cæteris medicamentis neruos et cerebrum roborat. Quinetiam epilepticis fumus illius, naribus exceptus, conuenit, ſiquidem eos excitat, & ſi aſſiduè id odorentur, non tam facilè, neque tam vehementer eo morbo corripiuntur.

Ambar inebriat.

ILLVD *admiratione dignum, quod Simeon Sethi ſcribit. Si quis Ambar odoretur antequam vinum bibat, eum veluti ebrium ferri; ſi verò iniiciatur vino, maximè inebriare.*

Liquid-ambar & eius oleum.

RESINA *quam* Liquid-ambar, *& oleoſum quiddam, quod oleum de* Liquid-ambar, *vocamus, ad nos ex Hiſpania noua adferuntur, vtrumque odoratiſſimum, præſertim oleum, quod delicatioris & ſuauioris eſt odoris.*

Liquid-ambar.

EST *verò Liquid-ambar reſina collecta per inciſionem ex arboribus vaſtæ magnitudinis, pulchris & ramoſis, cuius*

Ocoçol.

folia hederaceis ſimilia ſunt, Ocoçol Indi vocãt, cortice craſſo, cinereo, qui inciſus aut vulneratus craſſum Liquid-ambar eiaculatur, cui cortex comminutus, odoris cauſa admiſcetur, vt ſcilicet ſuauius & diutius ſpiret in ſuffitibus.

VBI *naſcuntur eiuſmodi arbores, fragrantiſſimus eſt aëris odor, adeò vt Hiſpani primum eò appellentes, iſtic aromata naſci, atque adeò eas aromatiferas eſſe arbores exiſtimarent.*

TANTA *quantitate in Hiſpaniam infertur Liquid-ambar, vt mercium vicem ſuppleat, vtribus & doliis eo impletis: eo etenim hic vtimur in ſuffitibus, odoramẽtis, paſtillis, Styracis liquidæ loco, cuius odor proximè ad hunc accedit: adeò autem validus eſt, vt celari, etiam ſuffitibus nõ additum, non poßit, & totas ædes, ſi eius ſit copia, atque adeò plateas ſuo odore impleat.*

Liquid-ambar facultates.

PLVRIMVS *in medicina eius vſus eſt: nam calfacit, roborat, reſoluit, & anodynum eſt. Cerebrum, per ſe illitum, aut*

tum, aut aliis aromatibus admixtum, roborat, & doloribus liberat, omnigenosq; dolores à causa frigida, vt emplastrum impositum, mitigat. Ventriculo adprimè vtile, stomachici modo adhibitum: etenim ipsum roborat, concoctionem iuuat, digerit, concoquit, & appetentiam excitat.

CVM Styracis, Ambari, & Moschi momento mixtum emplastri consistentia, & scuti forma super alutam extensum, omnibus prædictis morbis maximè prodest, eiusq; emplastri ob insignes facultates in hac vrbe laus est. Calidum in fine secundi gradus, humidum in primo.

EX eo recèns collecto, & eo loco posito, vt per se tenuior eius substantia stillare possit, oleum quod de Liquid-ambar nuncupant, elicitur, multo perfectissimum, eoq; longè suauius. Sunt qui expressione etiam eliciant, vt maiorem quantitatem colligant: nam chirothecis imbuendis plurimum absumitur. Oleum de Liquid. ambar.

VTILE est medicamentum ad pleroſque morbos frigidos; nam calfacit, resoluit, et omnem tumorem emollit: itaque veteri tumoribus, obstructionibus prodest, menses q; prouocat. Calidum ferè in tertio excessu. Eius facultates.

SCIENDVM tamen est, pleroſque hoc ex India inferre non perinde bonum, quoniam è ramis eius arboris comminutis et coctis, pinguedinem innatantem colligũt, vendúntque pro legitimo.

EIVS arboris pampini & summitates in fasciculos collecti vestibus & stragulis, ab Indis inseruntur, odoris gratia, in eúmque vsum Hispanis etiam vendunt.

Balsamum.

LAVDATISSIMVS ille liquor, qui, ob excellentes & mirabiles effectus, Balsamum, ad veri Balsami (quod in Aegypto nascebatur) immitationem, nuncupatur, in Hispania noua elicitur ex arbore Punica malo maiore, cuius folia vrti- Balsamum.

folia vrticæ similia, serrata & tenuia sunt, Indi Xilo [Gomara Zilo] vocant.

Balsami extrahendi duplex ratio. Prior.

FIT *autem duobus modis. Vno, multis incisuris vulnerato arboris cortice, qui tenuis est, è quibus liquor emanat, tenax, subalbidus, excellentissimus & perfectissimus, sed adeò pauca quantitate, vt ad nos non inferatur.*

Altera.

Altero, Indis admodum familiari, in eliciendis succis ex quauis arbore. Ramos atque etiam truncos arboris assulatim & minutim concisos, in lebetem amplissimum inijciunt, multa desuper adfusa aqua: bulliunt omnia & feruent quantum satis esse putant, igne sublato frigescere sinunt, & conchyliis oleum supernatans colligunt. Id verò est, quod in has regiones inuehitur, & quo vulgo vtimur, colore ex nigro rubente, odoris suauissimi. Vasculis argenteis, vitreis, stanneis, aut fictilibus vitratis asseruatur, aliam omnem materiem penetrans.

IN *medicina huius vsus receptus est, non nuperrimè, sed statim eo ferè tempore quo Hispania noua nobis patefacta est: nam cùm Hispani Indos sua vulnera hoc succo glutinare animaduerterent, illos statim imitari cœperunt.*

Balsami æstimatio.

CVM *primùm in Hispaniam illatum est, ob eius insignes facultates magna fuit, vt decet, æstimatione: eius vncia nunc viginti, nunc decem ducatis æstimabatur; at nunc temporis eius libra non pluris quàm tribus aut quatuor ducatis æstimari solet. Romam primùm delatum, eius vncia centum ducatis venit: postea, tanta eius quantitate illata, vilescere cœpit, & etiam gratis quodammodo dari, vt solet in rerum abundantia siue raritate plerumque contingere. Nam cùm magno veniret, omnes eius virtutes admirabantur atque requirebant: postquam verò eius imminutum est pretium, non æstimatur, cùm tamen idem Balsamum sit quod fuit cùm centum ducatis vncia venderetur.*

ET *sanè, licet nihil aliud nobis intulissent Indiæ, quàm hoc mira-*

hoc mirabile Balſamum, Hiſpanorum tamen labor in illis inueſtigādis non inutilis exiſtimandus eſt: etenim iam multis annis periit id Balſamum quod in Aegypto naſci ſolebat, nec vſquam gentium amplius inuenitur: idcirco nobis Deus opt. max. eius loco Balſamum nouæ Hiſpaniæ dedit, quod meo iudicio inferius non eſt Aegyptiaco, ſi mirabiles eius effectus & vtilitates conſideremus.

Balſami triplex vſus.

TRIFARIAM *verò in medicum vſum recipitur: nam aut interius aſſumitur, aut exterius inducitur, aut medicamentis chirurgicis admiſcetur.*

Interius aſſumptum.

INTVS *aſſumptum mane ieiuno ventriculo, aſthmaticis vtile eſt, & veſicæ doloribus: menſes etiam ciet, vt & peßi modo ſubditum. Eius quatuor aut quinque guttulæ vino aut aquæ roſacea in cochleari exceptæ & diluculo ſenſim in guttur inſtillatæ, ſic vt linguam non contingant (nam Balſami ſapor diutius in ore hærens forſitan nauſeam etiam moueret) veteres ſtomachi dolores ſiniunt, eúmque roborant, colorémque commendant & anhelitum. Iocinori prodeſt, obſtructiones aperit, atque iuuentam conſeruat. Magnæ exiſtimationis vir mihi probè notus, ab eius vſu nullos dolores ſenſit, & tametſi ſenex, tam validus eſt, vt iuuenis videatur. Phthiſicos leuat, & ſterilium vterum expurgat, peßi modo adhibitum.*

Foris additum.

FORIS, *calidum cum plumula illitum, omnes cruciatus ex humoribus frigidis prouenientes tollit, præſertim ſi linteum Balſamo delibutum adponatur. Tumores œdematodes diſcutit & abſumit: quamlibet corporis partem roborat. Capiti illitum, cerebrum reficit & fouet, omnémque humorem noxium abſumēdo, dolores tollit. Paralyticis ſuccurrit, cerebro, ceruice, ſpina, & ea parte quæ paralyſi tentata eſt, inunctis: eadem ratione, ad omnes neruorum morbos & contractiones vtile eſt. Stomacho illitum, eum roborat, concoctionem iuuat, & flatibus obſtructionibuſq; liberat, ſicuti*

rat, ſicuti & Lienem, quem etiam emollit. Nephritidem, nec non ventriculi dolores à cauſa frigida aut flatibus ortos, calidum loco dolenti impoſitum ſedat: idem præſtat pani calido inditum, ſicq; adpoſitum. Vrinam ciet & expellit illitum. Summè laudatur in articulorum doloribus, præſertim coxendicum, quòd omnem duritiem & tumorem reſiduum diſcutiat.

Cheirurgicis medicamentis inditum.

CHEIRVRGICIS remediis inditum, valdè vtile eſt: & quia moleſtum eſſet omnia enumerare, eius iudicio ea relinquo, qui eo vtetur, vt id ſcilicet aliis medicamentis commiſceat, quæ ad rem vtilia eſſe iudicabit. Vulgare ſanè admodum eſt eo in recentibus vulneribus vti; nam ſtatim ea ſine ſuppuratione glutinat, quinetiam in iis vtile, vbi contuſio adglutinationem impedit; quòd ſtatim digerat, & reliqua præſtet quæ ad vulneris vſque glutinationem neceſſaria ſunt, vt non abs re Pauperum cheirurgia cenſeri poſſit: eáque de cauſa paucæ ſunt in hac vrbe ædes, in quibus non ſeruetur Balſamum. Neruorum, iuncturarúmque vulnera præ reliquis medicamentis ad cicatricem perducit, contractionemq; prohibet. Capitis vulnera curat, modò cranium illæſum ſit: ſic etiam omnia recentia vulnera in qualibet corporis parte, modò ſint ſimplicia. Antiqua vulnera, per ſe, aut cum alio vnguento impoſitum, mundificat, & ad cicatricem perducit. In diuturnis febribus, ſpina eo calente inuncta dimidia hora ante paroxyſmum, & illico quinque aut ſex guttis eius in vino ſumptis modo prædicto, horrores diſcutiuntur, ſi ter aut quater id remedium repetatur.

GVSTV eſt acuto, & aliquantulum amaro: vnde colligere licet, adſtrictionis particeps eſſe, calidum & ſiccum in ſecundo gradu.

Balſamum furtus.

NVNC ex noui orbis continenti magna quantitate inferri cœpit Balſamum per inciſionem extractum ex arboribus iis ſimilibus quæ in noua Hiſpania naſcuntur, vbi

Balſamum

Balſamum decoctione colligitur. Sunt autem eæ arbores vaſtæ magnitudinis, et ad radicem vſque ramoſæ, duplici ſeptæ cortice, altero craſſo Suberini modo, altero tenui, interno, materiem arboris amplectente. Ex eo quod inter vtrumque corticem eſt ſpacio, inciſione Balſamum educitur, alba limpidiſſimáque lacryma ſuauiſſimi odoris, qui inſignes eius facultates ſtatim prodit. Et certum eſt eius guttulam potiorem eſſe, alterius quod decoctione extrahitur libra, tametſi miraculoſos eius viderimus effectus. Balſami arboris hiſtoria.

HVIVS *fructus (qui penes me eſt) exiguus pro arboris magnitudine: etenim ciceris aut piſi grano maior non eſt, amari guſtus aliquantulum, incluſus extrema ſiliqua anguſta, digitum longa, alba, & tenui. Eo fructu ſeſe ſuffiunt Indi, ad capitis dolores & defluxiones.* Balſami fructus.

Reſina abiegna.

IBIDEM *etiam colligitur liquor ſiue reſina, quam abiegnam vocãt, ex arboribus ſpuriis, quæ neque Pinus, neque Cupreſſi dici poſſunt, ſed Pino altioribus, & Cupreſſi modo rectus. In harum arborum cacumine veſiculæ quædam enaſcuntur nunc magnæ, nũc paruæ, quibus confractis guttatim ſtillat liquor admirandus, quem Indi diligenter conchis excipiunt, ſed tanto labore & moleſtia, vt multi viri exiguam admodum quantitatem ſingulis diebus cogant.* Reſina Balſami facultatibus prædita.

EIVS *vſus eſt in omnibus ad quæ Balſamum conuenit: ſiquidem vulnera optimè curat, dolores ex materia frigida & flatulenta progenitos mitigat. Vtilis item eſt ſtomachi vitiis ab humore frigido aut flatibus, ſumpta ex modico vino albo, vt in Balſamo edocuimus.*

Reſina Carthaginenſis.

NVNC *etiam nobis mittit Carthago noui orbis prouincia reſinam quandam puriſſimam & odoratiſſimam, abiegna aut Terebinthina Veneta multò præſtantiorem, iiſdem facultatibus ſeu maioribus præditam, quàm ſit ſelectiſſima* Reſina Carthaginenſis, & eius facultates.

ctissima Terebinthina. *Experientia docuit, vtiliter iniici neruorum, articulorum, pedúmque vulneribus, & antiquis vlceribus: magno etiam commodo, ea elota & præparata matronæ sibi faciem oblinunt.*

Tabaco.

PLANTA Tabaco *antiquitùs in vsu fuit Indis, Hispaniæ præsertim nouæ accolis; ad vulnera curanda. Paucos ante annos in Hispanias delata, magis ad ornandos hortos, quàm ob eius facultates: nunc verò multo celebrior est ob facultates, quàm propter elegantiam,*

Picielt. Tabaco.

NOMEN *legitimum apud Indos est* Picielt: *nam* Tabaco *nomẽ ab Hispanis illi inditum, ab insula quadam eius nominis, vbi frequentissima nascitur.*

Tabaco historia.

MAGNA *altitudine assurgit, & interdum malum Assyriam, quam Limonem vocãt, æquat, caule recto, multis prægrandibus ramis brachiato: folio mali Assyriæ ferè, sed ampliore, veluti Oxylapathi, colore viridi dilutiore, & aliquantulum hirsuto, vti tota planta est. Florem fert in summis ramis Campanulæ modo, cãdidum, medio purpurascentem, quo decidente succedunt veluti capitula papaueris nigri, quibus continetur semen valde exiguum, colore ex cinereo nigricante. Radix crassa est & multifida, & lignosa, intus crocea & amara, quæ facilè cortice suo delibratur: non intelleximus tamen aliqua facultate præditam esse.*

Tabaco natales.

NASCITVR *pleriſque Indiæ locis, humidis præsertim & vmbrosis, & exculto leuiq; solo. Seritur omni tempore: cùm verò prodiit, à frigore præseruanda est, & secundum parietes plantanda ad eorum ornatum: siquidem toto anno viret, Citriorum modo.*

FOLIORVM *dumtaxat est vsus (tametsi eorum defectu quidam semine vtantur) eaq; vt asseruari possint, filo traiecta in vmbra suspenduntur & siccantur; deinde iis, aut integris, aut in puluerem tritis, vtuntur.*

CALI-

CALIDA & ſicca eſt in ſecundo gradu: itaque calfacit, reſoluit, mundificat & aliquantulum adſtringit, vt ex ſequentibus facultatibus iudicare licebit.

FOLIA huius plantæ calefacta & impoſita, præſens in Cephalæa & Hemicrania ſunt remedium, ſi morbus ex cauſa frigida aut flatibus ortus ſit: ſæpius verò ſunt repetenda donec morbus tollatur: ſunt qui caput oleo florum mali arantij prius inungant. Idem remedium rigidis conuulſionibus ſiue Tetano vtile eſt, & in totius corporis doloribus ab eadem cauſa ortis. Tabaco facultates variæ.

DOLORES dentium à cauſa frigida non modò finit, dente prius deterſo aliquo linteo eius ſucco delibuto, & pilula ex eius folio confecta denti indita, ſed etiam, ne corruptio ſerpat, prohibet.

PECTORIS vitiis, tuſſi veteri, aſthmati, & ſimilibus ex frigido humore ortis morbis, foliorum decoctum ex aqua, & eclegma ex eius decocto, vtilia ſunt. Serapiũ ex ſaccharo & foliorum eius decocto paratum, paucaq; quantitate ſumptum, putres humores pectoris eiicit. Aſthmaticis interdum fumus eorum ore exceptus opitulatur: ſed neceſſarias euacuationes præcedere opus eſt, ſi mora ferri poſſit. Serapium ex Tabaco.

SVB cineribus calefacta folia, & ſordida non excuſſis cineribus, calidaq; ſæpius impoſita, ventriculo perfrictionibus & flatibus laboranti auxilio ſunt. Viridia folia alij manibus oleo inunctis confringunt, & ſic imponunt. Ventriculi & Lienis obſtructionibus folia pauxillo aceto intrita, diuq; illita vtilia ſunt; quibus deinde folia calefacta, aut lineus pannus ſucco foliorum calente intinctus, ſuperimponuntur. Foliorum defectu, puluis communi vnguento obſtructiones aperiente excipitur, & pars obſtructa, aut tumore affecta diu inungitur.

INDICÆ mulieres valde commendant in puerorum, & etiam grandiorum ſtomachi cruditatibus: nam ventre Cruditatibus ventriculi.

inferiore prius inuncto oleo lucernarum, & foliis ſub cineribus calefactis altero ventriculi regioni, altero tergori qua ventriculum ſpectat, poſitis, eas cõcoquunt, & aluum emollunt, ſi quoties opus erit renouentur. Latas & teretes ventris tineas expellit foliorum ſuccus cum ſaccharo coctus, & depuratus, pauca quantitate ſumptus: vmbilico tamen etiam imponendum folium tritum, & aluus deinde clyſtere eluendus.

Nephritidi. *NEPHRITICIS doloribus, folia ſub cineribus, vt antè calefacta, & quàm calidè fieri poteſt adpoſita, magnum adferunt leuamẽ, idem remedium quoties opus erit repetendo. Commodè etiam clyſteribus inijcientur, atque etiam fomentationibus, & emplaſtris admiſcebuntur.*

Vteri ſuffocationi. *IN ſuffocationibus vteri, folia probè calefacta, & vmbilico, vteríque regioni impoſita, præſens adferunt remedium: quòd ſi (vt ſit interdum) animi deliquium ſubſequatur, fumus illorum naribus obiiciatur, ilico liberabitur: quod remedium Indicis mulieribus adeo vulgare eſt, vt ea de cauſa Tabaci folia diligenter adſeruent & magnifaciant. Sunt verò qui odorata vmbilico prius admouent, deinde folium. Maximè autem conferunt aut Tacamahaca, aut oleũ de Liquidambar, aut Balſamum, aut Caraña, aut ex his omnibus emplaſtrum conſtans, & in vmbilico aßiduè geſtatum.*

Articulorum dolori. *ARTICVLORVM doloribus (modò humores frigidi ſint, vel ſaltem non nimium calidi) efficaciſſimè folia calida adhibentur, aut eorum ſucco pannus lineus intinctus: etenim humores reſoluunt & digerunt, ideóque etiam tumoribus œdematodis foliorum ſucco calido prius elotis, vtiliſſimè imponuntur.*

PERNIONES ſanare, ſi ter aut quater huius plantæ foliis fricentur, deinde pedes & manus aqua calida cum ſale abluantur, experientia docuit.

Tabaco alexipharmacum eſt. *VENENIS, & toxico perniciosiſſimo, quo Cannibales ſuas ſagit-*

suas sagittas illinunt, resistere, paucis abhinc annis experti sunt nonnulli: nam antè, sublimatum vulneribus inspergere solebant. Toxici autem vires infringere hac ratione sciuerunt Hispani.

CONTIGIT *vt quidam Cannibales in suis cymbis ad D. Ioannem de portu diuite nauigarent, Indorũ, atque etiam Hispanorũ (si quos reperissent) telis suis venenatis conficiendorum causa. Eò appellentes, Indos & nonnullos Hispanos conficiunt, pleroſque autem vulnerant: cùm verò sublimato carerent, à quodam Indo edocti sunt, vt Tabaci succum expressum suis vulneribus imponerent, & ipsa deinde folia trita: sedati sunt ilico dolores, & ea symptomata quæ huiusmodi venena subsequi solent, venenum superatum, vulnera deinde curata. Ex eo, foliis huius plãtæ aduersus venena vti cœptum est. Rex ipse Catholicus, eius vires experiri volens, cani vulnus infligi iussit in gutture, & toxico, quo venatores vtuntur, illini, & paulo pòst foliorum Tabaci succum satis copiosè instillari, & ipsa folia trita supra vulnus ligari: liberatus est canis non sine omnium admiratione.* Occasio experiendi Tabaci aduersus venena.

EODEM *modo venenatis pestiferisq3 carbunculis imposita crustas inducunt, deinde curationem adferunt: & ad ictus morsusq3 virulentorũ animaliũ præsens sunt remedium.* Carbũculis.

RECENTIBVS *vulneribus imposita, ilico sanguinem sistunt, eaq3 glutinant: quòd si maiuscula sint, vino prius eluentur, & labiis vulnerum coniunctis, succus foliorum inspergetur, & ipsa folia trita supra vulnus alligabuntur: postridie reliquisque subsequentibus diebus idem ordo seruabitur, victusq3 ratio necessaria.* Recentibus vulneribus.

VETERA *vlcera, Gangrænáque succus instillatus, & folia trita imposita detergent, curant, & ad cicatricem perducunt, purgato videlicet prius corpore ex medici consilio, & missione etiam sanguinis, si necessaria sit, facta: deinde obseruata quæ conuenit victus ratione.* Gangrænis.

Animalium ylceribus.

PORRO *non modò in hominibus eiusmodi vlcera curare, sed etiam in animalibus ipsa experientia docuit: nam per vniuersam Indiam frequentia vlcera vaccas, boues, & alia animalia infestant, quæ facilè ob regionis humiditatem extremam putrescunt & vermibus scatent: quibus solebant inspergere sublimatum, melioribus remediis destituti: sed cùm magno istic veneat, plerumque quod vlceribus inspergebatur, pluris constabat, quàm animal quod curabatur, æstimari potuisset: Itaque Tabaci facultates in hominibus experti, illius etiam vsum ad putrida, fœtida, vermibúsque scatentia animalium vlcera transtulerunt, atque adeò compererunt, succum eius instillatum, non modò vermes necare, sed etiam vlcera mundare, deinde ad cicatricem perducere: prodest etiam iumentorum exulcerationibus, ideóque Indi Tabaci puluerem semper circumferunt.*

Polypo.

QVENDAM *noui narium vlcere laborantem, è quo sanies manabat, non sine contagij suspicione: meo consilio instillauit foliorũ Tabaci succum, à secunda instillatione multi vermes exciderunt, deinde pauciores, & post aliquot dies sanatũ est vlcus, sed quæ erosa erant, non restituta. Illius etiam foliis impetigines, & capitis scabies vtiliter confricantur.*

Tabaci fumus Indis frequens.

HÆC *est celebrata illa Indicis sacerdotibus planta, qua vti solebant ad responsa danda. Etenim apud Indos moris erat Sacerdotes de bellorum euentu, aliisq; magni momenti negotiis consulere. Consultus sacerdos, istius plantæ folia sicca vrebat, & eorum fumum tubulo seu cannula quadam in os excipiebat, deinde quasi in extasin quandam raptus, cadebat, omni motu priuatus; sicq; permanebat aliquamdiu. Discussa eius fumi facultate, ad se redibat, referebátque negotium cum dæmone contulisse, & responsa dabat ambigua, vt, vtcumque euentus succederent, illis facilè persuaderet, sic se prædixisse: eoq; modo barbaros illos homines miserè decipiebant.*

CÆTE-

CÆTERVM *vulgus etiam Indorum eum fumum per os & nares recipit animi gratia, cùm insomnia videre interdum, & extra se quasi rapi volunt, & etiam de suorum negotiorum euentu, ex insomniis quæ illis apparuerint pronunciaturi.*

ATQVE *non est recens, plantas quasdam inueniri, quæ manducatæ, aut intrò assumptæ, vanas species & imagines obuersari faciant. Siquidem Dioscor. cap. de Solano manico, seu furioso, eius radicem drachmæ pondere ex vino potam, facere species vanas imagines q3 non iniucundas obuersari scribit, sed duplicatum eius modum ad tres vsque dies, mentis alienationem afferre, quadruplicatum interimere. Anisum si quis dormiturus edat, somnia excitari iucunda & suauia: contrà Raphani esu, grauia & turbulenta. & sic de pleriſque aliis.* Solanum furiosum. Anisum. Raphanus.

GARCIAS *ab orta refert Bangue plantæ succum aliis admixtum, mentis alienationem facere, insomnia excitare, & omni solicitudine liberare, velati etiam Opium, quod Orientalibus Indis admodum familiare est.* Bangue. Opium.

SIC *& nostri Indi, oneribus ferendis aut aliis laboribus defatigati, Tabaci fumum hauriunt, & illico, quasi mente alienati, corruunt: excitati verò, refocillatos eo somno, & vires recuperatas sentiunt. Eorum exemplum secuti Aethiopes pro mancipiis eò deducti, nimis frequenter eum hauriunt; quo fit, vt eorum domini egregiè eos castigent, & illorum Tabaco exurant, quo illis ansam auferant sæpius illo vtendi.*

VSVS *est etiam Tabaci apud Indos, famis sitisq3 sedandæ gratia hoc modo. Conchylia quædam cochlearum fluuiatilium vrunt, deinde atterunt calcis modo; huius & foliorum Tabaci æquas partes sumunt, manduntq3, donec ex vtriſque massa quædam fiat, quam in pilulas piſo maiores confingunt, atque in vmbra siccant, & in vsum reponunt.* Pilulæ famem sitimque sedãtes.

Facturi iter per deserta, vbi neque cibum, neque potum inuenturos se putant, eas pilulas secum deferunt, ex iis vnam inter labrum inferius & dentes reponentes, eius liquorem assiduè sorbent, ea absumpta, aliam reponunt, atque item aliam, donec peregrinationem absoluant, triduanam interdum, aut quatriduanam; atque ea ratione toto eo tempore neque famem sibi molestam esse, neque sitim asserunt: cuius causam esse puto, quòd sorbentes assiduè pilulas illas, etiam humores pituitosos è cerebro eliciũt, qui deglutiti & in ventriculum demissi, naturalem eius calorem humectant, sed ab eo tandem absumuntur, aliorum ciborum defectu: vt in multis animalibus obseruare licet, quæ tota hieme in suis latibulis se continent sine alicuius alimenti copia, quia calor naturalis occupatus est in pinguedine absumenda, quam æstatis tempore collegerunt.

HÆC *sunt quæ de celeberrima hac planta Tabaco, eiúsque facultatibus colligere potui.*

Petum. BRASILIANIS, à quibus semen primùm in Lusitaniam delatum, hęc planta dicitur Petum; Galli, quòd D. Ioannes Nicotius, Regius aliquando in Lusitania Orator, eius semen primus ad Reginam matrem detulerit, illiusque facultates docuerit, Nicotianam & Herbam Reginæ nominarunt. Alij, Herbam sanctam, ob insignes eius virtutes, nuncuparunt. Ouiedus lib. Hist. xj. cap. v. in Hispaniola insula, vbi copiosè tum temporis nascebatur, Perebecenuc vocari tradit: mihi cum Hyoscyami nigri descriptione plurimùm conuenire videtur.

Nicotiana. Herba Reginæ. Herba sancta. Perebecenuc. Petum historia. EST verò ea planta trium aut quatuor cubitorum altitudine, interdum amplior, multis alis crassisque ramis concaua, folia numerosa, ampla densa seu carnosa, pinguia, graui odore, feruido & acri gustu. Flos extremis ramis nascitur copiosus, ex albo purpurascens, oblongus & tubæ in modum concauus, extrema parte latus & pentagonus, cuius color frigoribus magis intendi solet. Huic succedunt siliquæ Digitali ferè similes, semine plenæ ex rufo nigricante, pusillo, Papaueris multo minore.

Petum genera duo. EIVS duo sunt genera. Nam vnum amplo latoque est folio, interdum cubitali longitudine, pedalique latitudine sine pediculo, caulem amplectente. Id altius assurgit, & flos ordine per ramulorum longitudinem illi nascitur, dilutior aliquantulum. Alterum paulo minore est folio, Solano, quod Bellam donam vulgò vocant, simili; sed acutiore, longoque pediculo ramis inhærens: flores huic veluti per vmbellas nascuntur saturatiores aliquanto. Vtriusque radix lignosa est & multifida.

FLORET

FLORET calidioribus regionibus Iunio & Iulio, semen Septembri maturescit (vidi in Lusitania tota hieme florentem:) at hîc à mense Augusto in hiemem vsque floret, & subinde semen profert, deinde primo gelu flaccescit, penitque tota; neque hieme asseruari potest, nisi admodum difficulter, vel in fictilibus aut capsis ligneis.

NASCITVR omni solo, & semel sata, semenque ad maturitatem perducens, seipsam deinde serit, nec opus habet alia satione. Si tamen serenda erit, Augusto aut Septembri id fiat, quoniam semen exiguum diutissimè sub terra latet antequàm germinet: & Martio aut Vere sata, primùm Augusto germinat. Natalex.

ABVD nos diligenter colitur, non tam ornatus gratia, quàm ob insignes facultates, præsertim à nobilibus quibusdam matronis rei herbariæ studiosis, quæ foliis eius recentibus, aut in vmbra siccatis, & stillaticio illorum liquore vitreis organis extracto, frequenter vtuntur ad vlcera antiqua, putrida, maligna, gangrænas, scabiem, impetigines, lichenes, oculorum nebulas, felici cum successu; multisque miseris rusticis auxilio sunt. Facultates.

SVNT qui eius folia singulis diebus mane à ieiunis manditant, vt podagra liberetur, quoniam multam pituitam in os attrahat, eamque in partes inferiores defluere prohibeat.

CAROLVS Stephanus in prædio rustico Gallico lib. 2. cap. 76. experientia comprobatum esse scribit, eius folia strumis vtiliter illini, eiusque stillaticium liquorem asthmaticis auxilio esse. In summa, Panacea quædam est ad omnis generis morbos.

ALIVD eius genus, per omnia minus, folio rotundiore, nec hirsuto pinguíue, licet succulento, flore minore, & per extremum rotundo, pallescente, ante viginti annos Europæ innotuit, Dodon. Hyoscyamum luteum nuncupauit. Ad pleraque conferre etiam existimatur, verùm superiore longè imbecillius. Petum tertium.

Herba Ioannis Infantis.

HIC prætermittenda non videtur ea planta qua vsi sunt ij qui Hispaniam nouam nobis aperuerunt, in curandis vulneribus. Cuius vsum primus ostendit Indus quidam Hispani famulus, nomine Ioannis Infantis, à quo hæc planta denominata est. Herba Ioannis Infantis.

EXIGVA est planta, foliis Oxalidis, aliquantulum villosis, siue hispidis. Eius historia.

VIRIDIS præmansa aut trita, vulneribusq; impositа, sanguinem sistit, eaq; conglutinat. Neruorum aliarumq; partium vulnera digerit, & mundat, & demum ad cicatricem perducit. Iisdē viribus pollet sicca in pollicem redacta. Facultates.

Radices venenis aduersantes.

EX Charcis prouincia Peruiana, radices quædam aduehuntur Radix venenis resistens.

uehuntur Iridis radicibus valde ſimiles, ſed minores, & ficulnei folij odore.

Contrayerua. HISPANI *Indias inhabitantes* Contrayerua *appellant, quaſi dicas alexipharmacum, quoniam earum puluis ex albo vino ſumptus, aduerſus omne venenum, cuiuſcumque tandem ſit generis, præſentiſſimum eſt remedium, (vno ſublimato excepto, quod ſola lactis potione extinguitur) vomitione illud reiicere faciens, aut per ſudores euacuans. Sed & amatoria pocula, eo puluere hauſto, reiici ferunt. Ventris etiam animalia pellit.*

Temperamentum. GVSTATA *radix, aromaticum quiddam ſapit cum acrimonia coniunctum: quare calida videtur ſecundo gradu.*

Guayacan.

TRIA *ex Occidentali India deferuntur hodie toto orbe celebratiſſima, quorum in Medicina facultates adeò inſignes repertæ ſunt, vt numquam auditum ſit, tam incurabiles morbos vllis aliis medicamentis ſanatos fuiſſe; nempe, Lignum quod Guayacum vocãt, Radix Chinæ, Sarçaparilla. De China, quæ à Luſitanis ex India Orientali adferri putatur, ſuo loco dicemus. Auſpicabimur itaque à Guayaco, veluti primo medicamẽto ex Indiis delato, & omnium optimo, vt ipſa experientia & multorum annorum vſu comprobatum eſt.*

Guayacan. GVAYACAN, *à noſtris lignum Indicum dictum, abundanter naſcitur in Inſula S. Dominici, quæ fuit prima noui orbis ab Hiſpanis occupata: cuius vſus primùm hac ratione nobis innotuit.*

Lues venerea. MAGNIS *doloribus morbi Gallici (quem ab Inda muliere nactus erat) Hiſpanus quidam torquebatur, eius famulus Indus, in ea prouincia Medicum agens, aquam Guayaci illi propinauit, qua non ſolum magnis illis cruciatibus liberauit, ſed priſtinæ ſanitati eum reſtituit: eius exemplo, plurimi alij Hiſpani ſimili morbo infecti, curati ſunt. Eius*

morbi

morbi cura Hispali statim euulgata est, ab iis qui ex ea insula redierunt; hinc per totam Hispaniam, & inde per vniuersum orbem, quem hæc scabies occuparat. Et certè in hoc morbo curando, nullum est medicamentum eo præstantius aut certius: nam si, vt decet, procedat curatio, & suo tẽpore ista aqua propinetur, certissimum est, ei morbo sanitatem perfectam adferri; nec recidiuam eum pati qui tali morbo laborabat, modò in idem cœnum non se prouoluat denuò. Sicq; Deo visum est, vt vnde manauit morbus, inde adferretur remediũ: nam ex Occidentali India primùm huc perlata est eius morbi origo, præsertim autem ex insula S. Dominici, vbi hic morbus adeò familiaris est, veluti nobis sunt papulæ seu morbilli, neque eius contagium magnoperè quisquam reformidat. In hũc autem modum propagatũ fertur.

ANNO salutis humanæ 1439. eo bello quod Neapoli gestum est à Rege Catholico aduersus Galliæ Regem Carolum cognomine magno Capite, Christophorus Colonus, ex prima illa profectione, quam noui orbis conquirendi causa susceperat, rediit: & inuentis S. Dominici aliisq; insulis, inde Neapolim (vbi tum Rex Catholicus erat pace cum Gallo facta) viros & mulieres deduxit. Commeantibus vltrò citroq; exercitibus, Hispani primùm cum Indicis mulieribus, & Indi cum Hispanis consuetudinem habuerunt: deinde in Italos & Germanos serpsit hoc malum, postremò etiam ad Gallos, & sic per vniuersum orbem. Lues venerea Europam inuadit.

INITIO diuersa nomina sortitum est. Hispani existimantes à Gallis contagium venisse, morbum Gallicum nuncuparunt; Galli contrà, Neapoli se consecutos esse putantes, Neapolitanum vocarunt; Germani, ex Hispanorum contubernio hanc scabiem ad se manasse videntes, Scabiem Hispanicam appellarunt; alij Serpiginem Indicam, eamq; verissimo nomine, cùm inde prima sit huius mali origo. Inter primarios tamen eius ætatis Medicos, variæ opiniones fuerunt de Morbus Gallicus. Morbus Neapolitanus. Scabies Hispanica. Serpigo Indica.

Medicorum disceptatio de origine morbi Gallici.

runt de huius morbi causa & origine. Nonnulli ex cibis corruptis, succumq; melancholicum & adustum generantibus, quibus in summa rerum inopia exercitus vesci solet, quales sunt plantæ silvestres, olera, radices, caro asinina, equina, originem sumpsisse existimabant. Alij siderum Saturni & Martis coniunctionibus acceptum ferebant; eamq; ob causam varia nomina indiderunt: vti Lepræ, Lichenum, Mentagræ, Sphaceli, Elephantiasis: & cùm certam morbi qualitatem assequi non possent (nouum morbum esse ignorantes) ad prædictorum morborū à veteribus descriptorum genus aliquod reducere conabantur.

Guayacan.

CÆTERVM vt ad institutum reuertamur, Guayacan nomen est Indicum, sed per vniuersum orbem cognitum, tametsi etiam à nonnullis Lignum Indicum nuncupetur.

Lignum Indicum.

DE hoc ligno multi multa scripsere, aut Ebenum esse dicentes, aut Buxi speciem, aut aliis nominibus appellantes. Sed vt nouum arboris genus est, nec in his regionibus, aut vllis aliis toto orbe Veteribus descripto conspectum, sed in nuper inuentis solummodò; sic nobis noua erit arbor: vt vt sit, magna est, Ilicis magnitudine, ramosa, matrice magna, nigricante, materie quam Ebenum duriore: cortice crasso, gummoso seu pingui; &, cùm siccum est lignum, facilè decidente: foliis exiguis & duris, flore luteo, quem subsequitur fructus rotundus, solidus, semina in se cõtinens Mespili modo. Frequens in insula sancti Dominici.

Guayacan historia.

ALIVD eius genus in insula S. Ioannis de portu diuite, huic vicina, postea repertũ est, superiori ferè simile, sed minus omnino, & propemodum sine matrice, odoratius & amarius superiore, quo relicto, huius nunc vsus est; & ob mirandos effectus Lignum sanctum nuncupatur, nec abs re, quandoquidem (ipsa experientia teste) altero præstantius est: attamen vtriusque facultates sunt insignes in

Guayacan genus alterum.

Lignum sanctum.

curando

curando morbo Gallico, æque adeò vtriuſque coniunctim aut ſeparatim propinatur aqua, cùm ad morbū iam dictum, tum ad alios plerosque hac ratione.

LIGNI minutim conciſi, aut eius ſcobis vnciæ duodecim; corticis eiuſdem ligni contuſi vnciæ duæ in tribus aquæ ſextariis macerantur fictili nouo aliquantulum capaciore, viginti quatuor horarum ſpatio: fictili bene obturato, lento & luculento igne coquantur, ad duorum aquæ ſextariorum conſumptionem. quod inde colligi poterit, ſi dum primum aquæ ſextarium infundis, bacillo aquæ altitudinem metiaris. Cocta aqua refrigeratur, colatur, & fictili nouo aſſeruatur. Statim ſupra idem lignum, quod decoctum fuit, injiciantur denuo quatuor alij aquæ ſextarij, coquantúrque ad vnius conſumptionem: coletur hæc aqua, & ſeorſum aſſeruetur. Sumitur autem hoc modo. Guayaci decoctum.

INFIRMVS, purgato corpore ex medici conſilio, cubiculum deligit apricum, quò neque frigus neque aër penetrare poteſt. Lectum ingreſſus, diluculo, aquæ prioris calidæ vncias decem ſumat, & egregiè operiatur vt ſudare poſſit duarum horarum ſpatio: deinde ſudore abſterſo, induſium calefactum induat, atque linteamina mutet: quatuor deinde pòſt horis, paſſæ illi dabuntur & amygdalæ, paniſq; biſcoctus, neque affluenter, neque parcè; & de aqua ſecunda bibet quantum ſatis erit, etiā interdiu. Octo horis poſtquam comederit, ex priore aqua calente denuo vncias decem hauriet, ſudabit itē duabus horis, & à ſudore, vti ſuperius, mundabitur: vna poſt ſudorem hora, de iiſdem paſſis, amygdalis, & pane biſcocto cœnabit, & ex aqua ſecunda bibet. Seruabitur hic ordo quindecim diebus prioribus, niſi vires nimium collabantur, quia eo caſu, etiam præter ſupradicta, pullus gallinaceus aſſus ei concedetur. In minus robuſtis, qui extremam illam victus rationem ferre non poſſunt, nouem dies ſufficient, quibus elapſis, pullus exiguus aſſus ſimiliter Decocti vſus

liter concedetur. Si verò æger adeò tenui est valetudine, vt prædictam istam victus rationem nullo modo ferre possit, ab initio pullus gallinaceus exiguus illi dabitur, cibi quãtitatem sensim augendo. Elapsis quindecim diebus, decimo sexto purgabitur decem drachmis pulpæ cassiæ fistulæ per cribrum transmissæ, aut alio simili medicamento, & eo die tenuiorem aquam, siue secundæ decoctionis bibet. Decimoseptimo die ad priorem ordinẽ redibit, sumetq; mane & vesperi aquam prioris decoctionis, sudabit, eademq; victus ratione vtetur, nisi quod pulli loco, dimidiam gallinam assam edere poterit, & sub finem diætæ, aliquantulum plus, eamq; victus rationem in vigesimum vsque diem producet, quo tempore per cubiculum vestitus, & bene amictus deambulare poterit. Quibus elapsis denuo purgabitur, & per alios quadraginta dies aquam bibet, selectissimam victus rationem obseruando in rebus non naturalibus, mulieribus abstinendo, & vino, cuius loco simplicem eiusdem ligni aquam, aut, si eam fastidiet, aquam in qua anisum & fœniculum decocta sint, bibet, erítque cæna sobria, & sine carnibus.

HÆC *est optima sumendæ aquæ Guayaci ratio, qua multi desperati morbi curantur: atque ea aqua non est præstantius vllum remedium ad curãdam luem veneream, cuiuscumque tandem sit generis: radicitus enim eam extirpat.*

Guayaci facultates.

CONVENIT *item hydropicis, asthmaticis, epilepticis, morbis vesicæ & renum, doloribus iunctvrarum, omnibus morbis ab humoribus frigidis & flatibus procedentibus, & diuturnis, quibus inutilia fuerunt ordinaria medicamenta, præsertim si morbum Gallicum subsequantur.*

Guayaci serapium.

PLERIQVE *hoc ligno varia medicamenta faciunt, & inter illa serapium, quod sanè admodum efficax est: at meo iudicio huius ligni vsum nemo vtiliorem experietur, quàm superius descripta ratione, sine vllius alterius medicamenti admixtione. Dentes etiam confirmat, & dealbat, si sæpius*

si sæpius ea colluantur. Calidum & siccum est in secundo gradu.

NON incommodè huc referenda videtur arbor, cuius Theuetus lib. Singularium cap. 50. meminit, Brasilianis *Hyuourahé*, id est, res rara nuncupata. Hyuourahé.

ARBOR est procera, cortice externa parte argenteo, interna subrubro, & cùm recens à ligno detrahitur, lacteũ humorem reſudante, gustu salis, sed ad glycyrrhizæ saporem accedente: fructum fert pruno mediocris magnitudinis æqualem, auri purissimi colore, nucleum continentem exiguum, sed suauem admodum & tenellum, ægrisque valde expetitum. Illud verò propè incredibile, quòd ait alternis solummodo quindecim annis fructiferam esse, & eum qui arborem demonstrabat, ter aut quater dumtaxat fructum in vita edisse. Hyuourahé historia.

MIRA facultate præditus est eius arboris cortex, & Guayaco non inferior putatur, ideoque à Christianis istic degentibus eius loco vsurpatur. Hyuourahé cortex Guayacan vices supplet.

EIVS verò vtendi ratio hæc est: Corticis minutim concisi certa quantitas in aqua decoquitur, trium aut quatuor horarum spatio, donec vini rubri dilutioris seu clareti colorem contrahat. Ex eo decocto bibunt per quindecim aut viginti continuos dies, obseruata leui diæta, luisque venereæ doloribus ita liberantur. Verùm non modò vtile est hoc decoctum in morbo Gallico, sed etiam in reliquis frigidis, pituitosisque: nam humores extenuat & exsiccat, nec ingratum est palato. Præparandi & vtendi ratio.

China.

NEMO *miretur, si dixero ex Occidentali India Chinam deferri, quandoquidem vulgo Lusitani ex Orientali India eam adferant. Nam cùm ex Hispania noua & Peru vir illustris Dominus Franciscus de Mendoça rediit, magnam quandam radicem & alias paruulas mihi ostendebat, & percontabatur an eas nossem: China radices esse, sed admodum recentes & integras respondebam: tum ille, Sanè recentes sunt, nam ipse eas in Hispania noua collegi, nec mireris istic Chinam nasci, siquidem breui videbis etiam inde Aromatum abundantiam deferri. Id facilè mihi persuasit, postquam vidi cum Rege conuenire de Aromatum copia in Hispanias inducenda, quæ iam ipse in Hispania noua serere & colere cœpisset. Vidi Gingiberis atque Chinæ radices recentissimas inde delatas.* China Occidentalis.

EST *autem* China, *Arundinis maioris radici similis, nodosa,* Chinæ historia.

nodoſa, intus alba, interdum rubeſcens, foris rubra. Optima eſt recens, ponderoſa, ſolida, pinguis, non carioſa, ſapore inſipida.

Chinæ nascitur. NASCITVR *in China Orientalis Indiæ prouincia, Scythiæ atque Sericaniæ finitima, maritimis locis, arundinis aut vluæ paluſtris modo.*

Chinæ vſus apud Indos. SOLIVS *radicis eſt vſus apud Indos, ad curandos difficiles morbos, apud quos magno in pretio eſt. Propinatur eius aqua in diuturnis & acutis morbis febribus præſertim, etenim ſudores prouocat, cuius rei gratia multi ſanantur. Triginta ſunt circiter anni, quòd Luſitani primum in has regiones eam intulerint, præclara de eius facultatibus prædicantes aduerſus omnis generis morbos, ſed maximè Luem veneream, in qua mirabiles effectus præſtitit. Eius autem parandæ hæc eſt ratio.*

Præparandę Chinę ratio. RADICIS *Chinæ minutim conciſæ vncia fictili nouo imponitur, huic adfunduntur aquæ tres ſextarij, maceratur viginti horarum ſpatio: fictili obturato, coquitur lento igne ex prunis incenſis ad dimidias, quod ea ratione deprehendetur quam in Guayaco edocui, frigeſcit, colatur, atque in fictili nouo aſſeruatur loco aprico, aut iuxtà ignem, vt diutius maneat incorrupta.*

Aquæ Chinæ ſumendę modus. PVRGATO, *vt decet, corpore, collocatus æger loco aprico, & conueniente, ieiunus dictæ aquæ calidæ decem vncias ſumet, duas horas aut paulo diutius ſudabit: ſudore deinde abſterſo, induſium & linteamina, mundis, & calefactis mutabit, deinde in lectulo duas aut tres horas perdurabit, poſtea veſtitus, calidè ſe in cubiculo continebit, quò neque aër neque frigus permeabit, genio indulgens & lepidis colloquiis ſe oblectans. Circiter vndecimam, dimidium pullum coctum, aut gallinæ quartam partem cum pauco ſale edet, initio prandij cyatho iuſculi epoto: pro bellariis carnes cotonearū adponentur: potus erit ſimilis aqua, quam*

ieiunus

ieiunus ſumpſit, quia decocti tantummodo vnum genus eſt. A ſumpto iuſculo, vuas arillis emundatas, aut pruna paſſa ſine oſſiculis, & panis bene cocti cruſta, biſcocti úmue initio prandij edere poterit. Si interdiu bibere volet, eadem aqua cum conſerua aliqua propinetur. Octo poſt prandium horis lectum denuo ingrediatur, alias decem aquæ vncias quàm calidè poterit bibat, duas horæ ſudet, ſudore deterſo, induſium et lintea calefacta mutet, poſt horam cœnet cõſeruam aliquam, aut vuas paſſas, aut amygdala, & aliquantulum biſcocti: de eadem aqua bibat, poſtremò cotoneorum carne veſcatur, potu deinde abſtineat. Hæc victus ratio triginta continuis diebus obſeruanda, nulla alia purgatione adhibita, ſed per cubiculum calidum obambulans & ſeſe oblectans, ab omnibus abſtineat quæ illum offendere poſſunt. Purgatione abſoluta, bona victus ratio ſeruãda eſt, quadraginta continuis diebus, vinoq; abſtinendum & mulieribus: potus erit Chinæ ſuperioris, decoctæ & exiccatæ in vmbra, vncia vna, in tribus aquæ ſextariis denuo bullita ad dimidias.

Chinæ facultates.

AD *varij generis morbos vtilis eſt hæc aqua, luem veneream cuiuſcumque generis, vulnera & vlcera antiqua, tumores ſcirrhoſos diſcutiens, articulorum dolorem ſoluens, & qualemcumque podagram, ſed coxendices præſertim curãs. Inueteratos capitis dolores mitigat, & ſtomachi: defluxiones omnes & Rheumatiſmos ſiſtit, bonum colorem conciliat, icterum ſoluit, & omnem hepatis intemperiem emendat, ad quam valde celebratur. Paralyſin & omnes neruorum morbos ſanat, atque veſicæ: enterocelis vtilis, quia humorem vnde generantur, abſumit: frigidis omnibus morbis & melancholicis conuenit, ventriculum roborat, & omnes flatus diſcutit. Febribus diuturnis, quotidianis & erraticis prodeſt, ſudoris inſigni prouocatione, qua etiam in peſtilentibus febribus vtilem quidam arbitrantur.*

Chinæ temperamentũ.

SICCA *eſt in ſecundo gradu cum exiguo calore, idque*

deprehendere licet ex eo, quod aqua, cum Guayaci, tum çarçæ-parillæ calefacit, & ſitim excitat, hæc neque ſitim ciet, neque caloris alicuius indicium relinquit. Nobile proculdubio medicamentum, quod in prædictis morbis admodum efficax expertus ſum.

DE China Orientali, quæ ſanè aliter deſcribitur à Garçia lib. 1. cap. 38. qui plura volet, cõſulat eius Aromatum hiſtoriam, quam ante aliquot annos Latinam fecimus.

çarça-parilla.

çarça parilla ex Hiſpania noua.

POST *Chinam, çarça-parilla, cuius vſus huic vrbi primum ab hinc circiter viginti annis innoteſcere cœpit, ex Hiſpania noua huc tranſlata eſt, quoniam ea Indis pro præſtanti medicamento erat, ad multos varióſque morbos.*

çarçæ-parillæ hiſtoria.

PLANTA *multis radicibus nitens, duos cubitos aut eo amplius longis, colore cinereo dilutiore, quæ interdum tam altè demittuntur, vt qui integras eruere volet, ei profunda foſſione opus ſit: ramis nodoſis & lignoſis, qui facilè deſiccantur: floréſne aut fructum proferat, ignoramus.*

çarça-parilla ex Honduras.

ILLA *multo meliorem & efficaciorem nobis deinde protulit prouincia Honduras, à ſuperiore differens, quòd illa candidior eſt, ad pallorem tendens, & gracilior; hæc verò cinerea, nigrior, atque craſſior.*

çarçæ delectus.

DELIGITVR *nigrior, recens, non carioſa, fractu contumax, quæq; aſſulatim frangitur, & ponderoſa: nam quæ carnem ſenſit, & dum frangitur puluerulenta eſt, inutilis exiſtimatur.*

Nominis occaſio.

CVM *eam Hiſpani primum viderunt, çarçæ-parillæ nomen indiderunt, propter cognationem, quam cum noſtra çarça-parilla (quæ ſmilax aſpera eſt) habet. Certè noſtram expertus ſum ſimili facultate præditam, cum ea quæ ex Hiſpania noua adfertur, ad quam magis accedit quàm ad eam quæ in Honduras inuenitur. Guſtu inſipido eſt, & ſine acrimonia, nec eius aqua, hordeacea ſapidior eſt.*

LONGE *alia erat eius vtendæ ratio cùm primùm in medicinam*

medicinam recepta est, quàm nunc est: tum enim Indorum consuetudo obseruabatur, quam in suis morbis curandis vsurpare solent, ad quos profligandos maximæ reperiebatur efficaciæ. Verùm nostri sæculi deliciæ in causa fuerunt, vt eodem quo Guayaci aqua modo nunc propinetur.

ÇARÇÆ-PARILLÆ *selibra minutim concisa aqua macerabatur, deinde in mortario diu tundebatur, donec omnino in mucaginem quãdam resolueretur, quam deinde colabant, & exprimebant. Huius liquoris ita expressi satis capacem cyathum calidum mane hauriebant, deinde stragulis seſe tegebant, & duarum horarum spatio sudabant. Quod si interdiu sitis eos vrgeret, idem mucor illis potus erat. Sub noctem, alium eius calentis cyathum hauriebant, atque tantundem temporis, vt mane sudabant. Hic ordo triduo integro obseruabatur, vt neque aliud ederent aut biberent, præter eum lentorem calidũ expressa Çarça-parillæ. Ea ratione præparatam ego initio plerumque propinaui, multosq; melius curaui, quam nunc sanãtur. Subsecuta est alia eius propinandæ ratio, videlicet.* çarçæ præparandæ apud Indos ratio.

DVÆ *vnciæ çarçaparillæ, lotæ, confractæ & minutim concisæ, in nouum fictile cum tribus aquæ sextariis iniiciuntur, & viginti quatuor horarum spatio macerantur: obturato fictili, coquuntur lento igne, è prunis incenso, ad duorum sextariorum consumptionem, eadem ratione vt in Guayaco diximus: refrigerãtur, colantur, & fictili vitrato recondũtur. Eadem deinde çarça illo ipso fictili aqua pleno macerãtur, aliquantulum feruet, frigida colatur, & fictili vitrato asseruatur.* çarçæ parandæ altera ratio.

PVRGATVS, *vt decet, æger, & calido cubiculo se continens, mane decem vncias prioris çarçæ-parillæ aquæ hauriet; sudabit duas horas, sudore detersо, indusium & linteamina mutabit, vt in Guayaci potione dictum est. Idem sub noctem, octo post prandium horis (nam sub vndecimam* Vtendę modus.

prandebit) faciet: post sudorem vuas passas, amygdala, & panem biscoctum cœnabit, & de secunda aqua bibet. Quindecim diebus hunc ordinem obseruabit, nisi imbecillæ fuerint vires, tunc enim conceditur vsus carnium exigui pulli assi, sensim quantitatem augendo. Lecto se continebit ad minimum nouem diebus prioribus, reliquis in cubiculo sedebit, aut deambulabit, frigus & aërem fugiens. Decimoquinto purgabitur leni aliquo medicamento, atque etiam trigesimo die, omnia ea obseruanda quæ in Guayaci decocto sumendo enarrauimus. Sed etiam post trigesimum diem bona victus ratione per quadraginta dies vtetur, vinóque abstinebit & mulierum congressu. Hæc est vulgaris aquæ çarça-parillæ sumendæ ratio, cuius præparandæ modos secretiores etiã expertus sum, quos hic recensere non pigebit, ne quid eorum prætermittamus, quæ ad çarçam-parillam pertinẽt, quandoquidem medicamentum est, cuius vsus & facultates maximè celebrantur.

IAM annus est quintus decimus, quòd Syrupum confeci, non modò in hac vrbe, sed tota Hispania laudatissimum, ad morbum Gallicum, atque alios profligandos: nam neque calfacit neque inflammat, Guayaci videlicet siccitate temperata, & çarça-parillæ calore mitigato: hoc modo.

çarçæ syrupus prior.

ÇARÇÆ-PARILLÆ vnciæ duæ, Guayaci quatuor, vt suprà dictum est, præparatæ, Ziziphæ octodecim, pruna passa viginti quatuor, vtraque ossiculis repurgata, florũ Borraginis semuncia, violarum tantundem, hordei mundi aliquot grana, in tribus aquæ sextariis lento igne coquuntur ad duorum sextariorum consumptionem colantur, & decem huius decocti vnciis, vna syrupi violati admiscetur. Calidus mane & vesperi sorbendus datur, eodem seruato ordine qui suprà dictus est, sudorem etiam (si prouocabitur) detergendo. Conceditur ab initio esus pulli gallinacei exigui, & reliqui cibi suprà enumerati, & bibitur simplex aqua çarçæ-parillæ, quæ

Vtendi ratio.

rillæ, quæ fit ex eius ſemuncia in quatuor aquæ ſextariis cocta, ad vnius conſumptionem. Ea ratione curãtur cùm omne genus morbi gallici, tum reliqui, quos aqua Guayaci, China, aut çarça-parillæ curari diximus. çarçæ aquæ ſimplex.

Fit item alius Syrupus huiuſmodi. çarça-parillæ octo vnciæ cõfractæ & cõciſæ, in quatuor aquæ ſextariis ad trium conſumptionem coquuntur, in eo qui ſupererit ſextario, ſacchari libræ quatuor iniiciuntur, fitq; Syrupus, vt moris eſt. Eius Syrupi tres vnciæ mane, totidem nocte ſumuntur, prandium eſto è cibis boni ſucci, cœna ſobria, potus è ſimplici çarça-parillæ aqua. Eo vtatur donec abſumptus ſit, quo tempore ad ſua negotia peragenda egredi non vetabitur. Curat hic Syrupus pleroſque ex morbis ſuprà enumeratis, ſine moleſtia. çarçæ ſyrupus alter.

Ex ea etiam fit puluis in hunc modum. Neruo illo interiore ſeu matrice çarça-parillæ exempto, eam exſiccãt, contundunt, & cribrant. Huius puluer is (purgato prius corpore) drachmam mane ieiunus ſumit, atque ſimplicem prædictam aquam haurit, idem noctu facit dormiturus. Cibus ſit boni ſucci, potus illa aqua ſimplex, vino abſtineat. Vtilis eſt hic puluis in lue venerea, aliiſque morbis ab ea oriundis: nec non ſcabiem purulentam & ſanioſam, in manibus et pedibus mirificè ſanat, hac ratione. çarçę puluis.

Purgatvs ager, etiam (ſi neceſſitas vrgeat) non purgatus, puluerem modo prædicto ſumet, & ſcabiei ſublimati aquam roſacea ſimpliciore dilutam, plumula illinet, deinde emplaſtrum conueniens panno ſericeo extenſum, omnibus locis quibus illita fuerit ſublimati aqua, inducet. Singulis diebus repetetur, & quindecim dierum ſpatio perfectiſſimè curabitur, ita vt aliis medicamentis non opus ſit: abſtergit enim, carnem generat, & ad cicatricem perducit. Pulueris vtẽdi ratio.

Hodie tam frequens eſt aquæ çarça-parillæ vſus modo prædicto, vt in omni morborum genere ſumatur, ſiue çarçæ aquæ vſus frequẽs.

in defluxionibus, flatibus, vteríque morbis frigidis, siue aliis quibuscumque, modò non sint acuti, aut iis febris accesserit: ideóque non minore copia multis locis asseruatur decoctum simplex çarça-parillæ, quàm aqua vulgaris. Certum est tamen, iis qui calida, hepatis præsertim, intemperie laborant, non conuenire: nimium etenim eos excalfacit: sed ventriculos frigidos fouet, & flatus mirificè discutit. Illud autem animaduertendum est, has tres aquas non nisi Autumno, aut Vere propinandas esse. Calida est & sicca in secundo ferè gradu.

Quibus non conuenit huius aquæ vsus.

çarça-parilla ex Guayaquil.

Guayaquil fl.

Guancauilcas.

NVNC *ex prouincia Quito cœpit inferri çarça-parilla, copiosè nascens vicinis vrbi Guayaquil locis, ad flumen eiusdem nominis maximum, quod ex montibus Perüanis originem sumens, ab Oriente in Occidentem vergit, & in Oceanum (quem del Sur vocant) circa Portum veterem labitur:* Guancauilcas, *vocantur eius regionis incolæ, & edentuli sunt, quoniam pro more habent vt sibi dentes eximant, quos suis idolis offerant, dicentes optima quæque eis offerri debere, hominem autẽ nihil præstantius, nihil magis necessarium dentibus habere.*

Guayaquil fl. aqua salubris.

EIVS *fluminis aqua admodum salubris, & multos morbos curare dicitur, eamq; ob causam, plusquam sexcentis miliaribus ad eam concurritur ab Indis & ab Hispanis, qui multoties ea aqua se abluendo, & magnam eius quãtitatem sæpius hauriendo mane, plurimum vrinæ excernunt, & valde sudant, & consequenter morbis liberantur, eodem ferè modo eius aqua vtentes, sicuti in balneis Lucẽsibus, Puteolanis, & fonte illo celebri apud Leodios fieri solet.*

çarçæ Guayaquilanæ historia.

SVNT *qui putent ab huius fluminis aqua çarçam-parillã facultates suas mutuari. Ea est colore ex cinereo nigricante, maioribusq; & crassioribus radicibus constat, quàm ea quæ ex Honduras adfertur, atque interdum tam longis, vt altitudine humana fodiẽdum sit, antequam erui possint.*

DVPLEX

DVPLEX verò eius exhibendæ ratio apud eos obſeruatur. Carçæ-parillæ radices, quot opus erit, ſumẽtes, neruo illo interiore repurgant, corticem eum, ſi ſiccæ ſint radices, macerant, donec molleſcat (viridis maceratione non egent) deinde minutim concidunt, & addita aqua contundunt, vt ſuccus extrahi poſſit viſcidus & muccoſus, cuius mane eam quantitatem ſumunt, quam vno hauſtu aut pluribus bibere poſſunt; lectum deinde ingreſſi, plurimum ſudant; poſtea mutatis linteis, pullum edunt, & corticis illius ſuccum hauriunt, in prandio, in cœna (quæ leuis erit) atque interdiu: deligendus eſt tamen locus ab aëre & frigore liber. Hac ratione, & vſu conſeruarum, neceſſariorúmque aliquot fructuum ſiccatorum permiſſo, octo aut nouem dierum ſpatio, omnibus morbis liberantur, quos çarçaparilla curare ſolet: validum autem & robuſtis viribus eum eſſe oportet, qui hac curatione vtetur. çarçæ exhibendæ prior ratio.

ALTERA iis conueniet qui imbecilliores ſunt, nec ſuperiorem, ſine manifeſto vitæ diſcrimine, ferre poſſent. çarçaparillæ neruo ſuo liberatæ, &, vt ſuperius, maceratæ, ſi ſicca ſit, deinde contuſæ, quatuor vnciæ, pluréſue aut pauciores (nam hîc nullus ponderis aut menſuræ vſus) in quatuor aquæ ſextariis ad dimidias decoquuntur, ex ea aqua quantum poſſunt ſemel aut pluries bibunt; in lectulo deinde ſe componunt, ad ſudorem prouocandum, qui tametſi adeò vehemens non ſit, vt ſuperior, copioſus tamen eſt: mutata veſte, pullum edunt, & eadem aqua (nam vno die coctura abſumitur) cùm in prandio, tum in cœna illis potus eſt: ab aëre & frigore ſibi cauent: repetitum per quindecim aut viginti dies hoc medicamentum, omnes morbos ſanat, non ſine magna omnium admiratione, præter febrem, aut morbos acutos, in quibus çarçæ decoctum exhiberi non ſolet. Iſtic neque initio diætæ, neque in media, neque ſub finem ſeſe purgant, vti nos facimus (nam & medici & medicamẽta compoſita il- çarçæ exhibendæ ratio altera.

In quibus morbis çarça non exhibenda.

posita illis desunt) sed mulierculariū dumtaxat operā vtuntur, quæ illis huius decoctum pro arbitrio exhibent.

ILLVD *verò obseruatione dignum est in hac curatione, quòd solus radicis cortex neruo exempto in vsu est. Ideóque nunc eorum exemplum secutus, solo cortice in hunc modum vti soleo.*

çarçæ præparandæ ratio optima.

QVATVOR *corticis çarçæ-parillæ lotæ vncias, in quatuor aquæ sextariis viginti quatuor horarum spatio macero, deinde ad dimidias decoquo: quòd si calorem in ægro metuo, hordei mundati dimidiam vnciam inter decoquendum adicio, & in magno calore, vulgaris aquæ loco, cichorei stillaticium liquorem cum hordeo substituo. Hæc aqua temperatissima est, & admirandos eius effectus in multis expertus sum.*

OBSERVANDVM *item est, vt quāta possit quantitate ager hanc aquam, vti retulimus, bibat, siue vno haustu, siue pluribus, quia magnam quantitatem bibendo plus sudabit, & citius certiusq; sanabitur. Itaque hanc nouam sumendæ çarçæ-parillæ rationem maximè vtilem fore puto, faciliúsque & breuiore tempore curandos ægros.*

EIVS quæ ad fluuium Guaiaquil & in Puna insula nascitur çarçæ parillæ mentionem facit Petrus Cieça parte prima Chronici Peruani, cap. 54. alteríque nascenti plerisque Indiæ regionibus præfert: meminit item cap. superiore de illa ratione dentes in sacrificiis offerendi.

Catapotia ex çarça.

ALIAM addit Fragosus eius præparandæ rationem, quæ est: Carçæ parillæ libra vna bis lota, bene contusa, & minutim concisa, in octo aquæ sextariis toto triduo maceratur, deinde lento igne coquitur vsque ad integram ferè consumptionem, hoc est, vt acetabulum seu scutella eius decocti solum remaneat: çarça statim exempta prælo imponitur, succúsque exprimitur ad vncias quatuor aut eo amplius, etiam si ex eo qui superfuit decocto quantitas augeri debeat. Lento igni imponitur, vbi feruere cœperit, puluerisaloës optimæ vnciæ duæ, myrrhæ selectæ, nucis pontiæ magnitudine, croci momentum (sunt qui Ligni aloës pusillum addant capitis roborandi causa) iniiciuntur & continuè agitantur, donec amyli crassitiem contrahant: ex ea massa catapotia formantur. Ex his duo singulis decem prioribus diebus deuoranda dantur, & singula reliquis viginti, sub horam vndecimam noctu. Si verò inueteratus sit morbus, & æger validus, tria singulis decem prio-

cem prioribus diebus, bina subsequentibus decem, singula reliquis sumi poterunt. Dimidia gallina elixa in aqua (cui salis & croci momentum, & aliquot ciceris grana iniecta sint) meridie datur edenda, reliqua pars in cœna. Potus erit aqua çarçæ simplex. Surgant hora decima, cubitum eant ante solis occasum. Istis cata potiis grauissimos dolores, & brachiorum crurumque paralyses curari experientia se consecutum scribit.

Sassafras.

LIGNI *quoddam genus ex Florida noui orbis prouincia, quæ 25. graduum altitudine polum habet, nunc recens in Hispaniam inuehitur, cuius ante paucos annos notitiam Gallus quidam mihi dedit, eius facultates mirum in modum prædicans, aduersus varios morbos, vt ipse & alij Galli experti erant, ab eius regionis incolis edocti.*

PROFLIGATIS *ex ea regione Gallis, nostri Hispani in similes morbos incidere cœperunt, ob praui succi alimenta, aquarum crudarum potationem, & sub dio dormitiones: at à quibusdam qui remanserant Gallis, de huius Ligni facultatibus moniti, eo vsi sunt, & sanitati restituti.*

DICITVR *hæc Arbor Indis* Pauame, *Gallis (quos imitati sunt Hispani) nescio quam ob causam,* Sassafras. Pauame. Sassafras.

ARBOR *est magna, Pini mediocris magnitudine & forma (tametsi minores inueniãtur) vnico trunco nudo, ramis in cacumine expãsis, vt Pinus repurgata, cortice, quem integit tenuis cinerea quædam pellis, ex cinereo nigricante, gustu aliquãtulum acri, sed aromatico, nõnihil ad fœniculi saporem tendente, odorato, ita vt pauca eius quãtitas cubiculum suo odore impleat: materie trunci & ramorum alba ad cinereum colorem tendente, non adeò aromatici saporis, & odoris, vti cortex: folio ficulneo in tres angulos desinente, nouello verò folio pyri folium æmulante, sed quod vestigia angulorum habeat, semper virente, hoc est, foliis nouellis semper eis quæ decidunt succedentibus, colore viridi obscuriore, odorato, præsertim si siccum sit: an florem fructúmue ferat, incertum: radicibus nunc crassis, nunc tenuibus, pro* Pauame seu Sassafras historia.

arborum

arborum magnitudine, leuibus, ſed non adeò vti lignum, per ſummos terræ ceſpites expanſis, vt facilè euelli poſſint; quod ferè commune eſt omnibus arboribus Indicis (imò referunt Hiſpanicas arbores eò delatas, ſteriles fieri, niſi in ſuperficie terræ plantentur) cortex radici firmius inhæret cinereus, ipſiúſque arboris cortice magis aromaticus, ideóque radicis decoctum odoratius & præſtantius eſt, & ab Hiſpanis iſtic vſurpatur.

Natales. NASCITVR *in maritimis, & locis temperatis, hoc eſt, neque nimium ſiccis, neque nimium humidis, vt in portubus S. Helenæ, & S. Matthæi: nam alibi per vniuerſam Floridã haud facilè inuenias: iſtic verò ſunt integræ ſiluæ, quæ ob ſuauiſſimum quem ſpirant odorem, ab Hiſpanis primùm eò venientibus, arborum Canellæ eſſe exiſtimabantur, nec immeritò; nam adeò odoratus eſt & acris huius arboris, atque Canellæ cortex, & eoſdem effectus præbet eius decoctum, quos Canellæ.*

Delectus. OMNIVM *optima eſt radix, deinde rami, tertiò truncus, ſed cortex omnibus præfertur.*

Temperamentum. ARBORIS *& ramorum temperamentum calidum & ſiccum eſt in ſecundo gradu, cortex aliquanto calidior, ad initium tertij gradus in calore & ſiccitate accedẽs: quibuſdam calidus in fine primi, ſiccus in tertio gradu.*

LICET *Corticis & Ligni vſus dumtaxat in medicina receptus ſit, Indi tamen recentia folia trita, vulneribus imponunt, & ſicca in alios medicos vſus ſeruant.*

Facultates. EIVS *decoctum commendatur in omni morborum genere, præſertim verò in obſtructionibus, & partibus internis roborandis: ad tertianas & febres antiquas. Commodè ex ſaccharo propinatur defluxione laborantibus, aſthmate, pectoris vitiis ex frigiditate prouenientibus, & conſequenter doloribus nephriticis & renum, è quibus calculum eũcit, & flatus diſcutit, quam etiam ob cauſam vterum ad cõceptionem præ-*

nem præparat, & menſes prouocat. Vomitus cohibet, concoctionem iuuat, aluúmque ſubducit.

ILLIVS fragmentum aſsiduè geſtare & odorari maximè prodeſt, aduerſus peſtis contagia, præſertim non negletis aliis remediis. Denique ob ingentem ſiccitatem & moderatum calorem, eſt remedium excellens ad omnis generis defluxiones, quoniam eas abſumit: ſed iis qui extenuati ſunt & imbecilles, non conuenit.

DECOCTI verò ſeu aquæ præparandæ hæc eſt ratio. Radicis cum ſuo cortice aſſulatim confractæ vnciæ dimidia, in tribus aquæ ſextarijs, fictili nouo duodecim horis macerantur: lento igne ad duorum ſextariorum conſumptionem decoquitur: colatur, & in fictili vitrato adſeruatur. Poſtmodum ſupra eadem fragmenta, tantundem aquæ ſuperinfunditur, decoquitur ad dimidij ſextarij cõſumptionem. Ea eſt ſecunda aqua, quæ ordinarij potus loco erit. Decocti parandi ratio.

ILLVD verò obſeruandum eſt, plus aut minus ligni in decoctionem iniici, viribus & temperamento ægrorum conſideratis: etenim minore quantitate, & minus cocta propinatur hæc aqua, bilioſis, quàm pituitoſis. Sed vulgariter quarta ſextarij pars aquæ tepidæ ſumitur mane, deinde ſudatur, & veſtis mutatur; nec quiſquam eorum qui hoc medicamentum ſumpſerit, lecto ſe continere cogitur. Prandium ſit media gallina aſſa, cum aliquot vuis paſsis, & amygdalis, & auellanis toſtis: cœna ſit è conſeruis conuenientibus morbo qui curatur, potus ſecunda aqua. Singulari experimento didici hoc decoctum, vt dixi, propinatum, vtiliſsimum iis fuiſſe, qui pedes & manus ex podagra ſic contortos habebant, vt iis vti non poſſent. Ad luem item veneream non minus vtile quàm aqua Guayaci aut Chinæ. Ligni fragmentum præmanſum eo dente qui dolet, & iſtic retentum, dolorem ſedat.

PORRO qui tam exquiſita victus ratione vti nollent, aquam Aquæ parandæ ratio alia.

aquam ſimplicem hac ratione decoquant. Ligni aſſulatim confracti ſemuncia, pluſue aut minus, pro conditionibus iam enumeratis, in tribus aquæ ſextariis ad dimidias coquitur, ea aqua diu vtendum cum in prandio, tum in cœna & interdiu. Qui vino abſtinere non norunt, ea aqua diluere poterunt, etenim ſaporis & odoris gratiam vino conciliabit.

Donati ſumus his diebus fragmento huius ligni à Franciſco Zennig Pharmacopola Bruxellenſi diligentiſſimo, mihique amiciſſimo, quod odore & ſapore fœniculum quidem referebát, ſed tamen guſtatum, plantæ illius ſaporem magis reddere videbatur, quæ vulgo Draco, nonnullis Tharco dicitur, acetariis familiaris, & cortex eius multò magis. Lignum cum ſuo cortice adeò Tamarici ſimile eſt, vt niſi odor & ſapor obſtarent, pro eo accipi poſſit: cortex interiore parte qua ligno adnæret nigricante, & læui, exteriore rugoſa, & ex cinereo rubeſcente.

Molle. CAETERVM odor fœniculi mihi in memoriam reuocat arborem in Peru naſcentem, Molle vocant, cuius ego puſillas duas plantas, è ſemine natas, vidi ante aliquot annos Macluinæ in horto ſplendidiſſimo Illuſtris Viri Dn. Ioannis de Brancion, ſed quæ tertio anno perierunt hiemis iniuria.

Molle hiſtoria. ERANT autem eæ arbuſculæ trunco (quia tenellæ) ex viridi nigricante, multis conſperſo veluti maculis cinereis, folia pennata vt fraxini, ſed multo minora, ex viridi nigricantia, ferrata & ſub extremum anguſtiora, quæ ab arbuſculis reuulſa lacteo ſucco, eóque lento & viſcido, & odorato manabant, & ipſa folia trita fœniculi odorem redebant, guſtata adſtringentis facultatis nonnihil habere videbantur. Fructus ex quo natæ ſunt, piperis ferè magnitudine, oleaginoſus, pellicula rubeſcente tectus, racematim cohærens, vt ex eius icone, quam ad viuum depingi tum temporis curauimus, conſpicere licet: florem quem habeat ignoramus, ſed quibuſdam auctoribus minutus eſt, viti ſimilis.

Natales. HAEC arbor abundanter naſcitur in conuallibus & locis planis Peruanæ regionis, vt referunt omnes qui Occidentalium Indiarum deſcriptionem dederunt: ſed Petrus Cieça maximè, qui eius deſcriptionem hoc modo cap. 112. primæ partis Chronici eat.

Molle hiſtoria alia. TOTO hoc tractu conſpiciuntur magnæ quædam, & etiam paruæ arbores, quas Molles appellant incolæ: folia habent minuta, odore fœniculi, cortice adeò commendato, vt eius decocto crurum dolores & inflationes ſumma cum vtilitate foueantur: ex ramulis fiunt dentiſcalpia vtiliſſima. Ex huius fructu cum aqua decocto, pro coctura

Molle vinũ. modo, fit aut vinum, ſiue potio admodum bona, aut acetum, aut mel: tantoque in pretio apud Indos ſunt hæ arbores, vt quibuſdam

Facultates. locis eas conſecratas ſuis Idolis habeant. Addunt nonnulli eius arboris foliorum decoctum, doloribus ex frigida cauſa ortis auxilio eſſe, gummi verò eius, quod Mannæ modo candidum eſt, lacte diſſolutum, caliginem oculorum abſtergere.

Lignum

Lignum aromaticum.

Lignum aromaticum.

BERNARDINVS *de Burgos Pharmacopola, vnà cum Sulphure infrà describendo mihi ostendit Ligni cuiusdam fragmentum, Ligno sancto ferè simile, cuius corticis odor & sapor adeò aromaticus & excellens est, vt macis, aut nucem myristicam longè superet, imò Canellam odoris suauitate, piper acrimonia.*

MAGNA huius ligni quantitas in monte quodam cæsa fuerat, & in nauē seu Liburnicam delata, ignis struendi causa. Vnde perspicere licet, quàm multæ arbores, & aliæ plantæ in nostris Indiis inueniuntur insigni facultate præditæ, quādoquidem ignis struendi gratia odoratis & aromaticis arboribus vtuntur, quarum cortice in puluerem redacto, cor & ventriculus roborari, reliquaq; membra foueri possent, & Aromatum ex Maluccis insulis, Arabiáque, & Perside vsque petitorum, vices supplere. Sed nos accusandi sumus, qui eas diligentius non inquirimus & inuestigamus, quandoquidem sponte montibus locisq; incultis nascuntur.

Lignum ad renum affectiones & vrinæ incommoda.

Lignum nephriticum.

NOBIS *etiam mittit noua Hispania Ligni quoddam genus crassum & enode, materiæ Pyri, cuius vsus iam diu receptus fuit in his regionibus, ad renum vitia, & vrinæ difficultates & incommoda. Postea expertum est, eius aquam in Iecoris & Lienis obstructionibus vtilem esse. Fit autem hac ratione.*

Aqua ligni nephritici.

LIGNVM *assulatim & minutim concisum in optima & limpidissima aqua fontana maceratur, atque in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus absumpta sit. Dimidia hora post iectum lignum, aqua cæruleum dilutiorem colorem contrahit, qui sensim intenditur pro temporis diuturnitate, tametsi lignum candidum sit: cæruleum ideo dico, quoniam*

quoniam adulteratur alio ligno ſimili, quod aquam croceo colore inficit, ne quis fallatur.

HAC *aqua aſſiduè vtuntur, ea vinum diluunt, & mirabiles experiuntur effectus, ſine vlla humorum commotione, neque enim opus eſt alia victus ratione quàm temperata: ſiquidem aquæ ſapor non magis immutatur ligni iniectione, quàm ſi pura eſſet, & nihil in ea maceratum. Calidum & ſiccum eſt in primo gradu.*

Lapis Nephriticus.

LAPIS *hic in Nephritide maximè laudatus ex noua Hiſpania etiam defertur. Praſio lapidi ſimilis, qui ad viridem colorem lacteo permixtum tendit, præfertur viridior.* Nephriticus lapis. Præſſius lapis.

EVM *geſtant variis formis effigiatum, vt antiquitus ſolebant Indi, alios piſcium forma, alios auium capitibus, alios pſittaci roſtris ſimiles, nonnullos rotundos ſphærularum modo, atque omnes perforatos, quoniam Indi eos appenſos geſtare ſolebant, aduerſus Nephritidis, aut ſtomachi dolores, in quibus morbis valde commẽdatur. Sed eius præcipua laus eſt ad Nephriticos dolores & ad calculum expellendum, & arenulas.* Nephritici lapidis varia forma. Facultates.

NOBILIS *mihi notus, vnum habet, cui nullum alium comparandum vidi; nam eum brachio geſtans, tanta arenularum quantitate liberatur, vt, metuens ne ei noceat tanta eiectio, interdum eum deponat, nullumq; amplius calculum eiicit. Sed cùm dolor eum premit, denuo eum geſtat, & ſtatim leuatur aut minuitur dolor multarum arenularum, atque etiam calculorum expulſione. Ea etiam occulta facultate præditus eſt, vt ab eiuſmodi dolore præſeruet geſtatus, renum calorem mitigando.*

DVCISSA *Bejar ter breui temporis interuallo Nephriticis doloribus afflicta, armillam ex eo lapide ſibi confecit, quam perpetuo geſtat, ex eo tempore (quod decennium ſuperat) eo dolore numquam vexata eſt.*

ALII *multi ſenſerunt idem leuamen, eámque ob cauſam magno in pretio ſunt huiuſmodi lapides, nec, vti initio, tam facilè adquiri poſſunt, quòd ſoli earum prouinciarum Reguli & Domini eos poßideant, nec immeritò, cùm tam admirandæ ſint illorum facultates.*

Lapis Tiburonum.

Tiburon piſcis. IN *mari Indico ferreis hamis capiuntur piſces* Tiburones *dicti, maximi, validißimi, pugnaciſſimi, & truci aſpectu, qui cum lupis marinis aßidue prœliantur.*

Lapis Tiburonum. IN *eorum capite terni aut quaterni lapides, interdum plures inueniuntur, valde albi, magni, ponderoſiq; (vt interdum duas libras pendant) & qui facilè abradi poſſunt.*

Facultates. HVIVS *lapidis puluis vtiliſſimus fertur Nephriticis, & aduerſus vrinæ difficultates, & renum veſicæq; calculos, vt in Indis, Hiſpanisq; experientia comprobauit. eum guſtatum inſipido eſſe guſtu deprehendi, facultates nondum expertus ſum.*

TIBVRONVM meminerunt, quotquot Occidentalis Indiæ hiſtoriam deſcripſerunt: ſed inter eos Gomara in hiſtoria Mexicana, miranda & vix credibilia de Tiburone refert, & illi duplicem dentium ordinem tribuit.

DESCRIBIT idem in Hiſtoria generali Indiarũ cap. 31. (quem ſecutus eſt Theuetus lib. Singularium cap. 71.) piſcem quendam Manati nomine, cuius deſcriptionem, quod pleraque cum Tiburonis hiſtoria communia habeat (ne dicam eundem piſcem videri) hîc ſubiunximus.

Manati piſcis. MANATI piſcis eſt noſtro orbi incognitus vtri ſimilis, duos tantùm pedes rotundos quibus natat, ad humeros habens, & in ſingulis quatuor vngues elephantinis ſimiles, ab vmbilico ad caudam vſque gracileſcit: teterrimo eſt a pectu, capite bubalino, ſed macilentiore ore, mento verò craſſiore, oculis admodum exiguis pro corporis mole, quę interdum viginti pedum longitudine eſt, decem craſſitie: corio denſo, pilis quibuſdam cinerei coloris obſito. Feminæ pariunt vaccarum modo, duoque vbera habent, quibus catulos ſuos lactant. Eius caro quadrupedis potius quàm piſcis videtur; etenim recens vitulinam ſapit, ſale macerata Thynni carnem, ſed ſapidior eſt, diutiusque ſeruari poteſt. Eius pinguedo optima, nec facilè rancescit: ea corium ipſius præparant ad calceos ſibi faciendos. Inueniuntur in eius capite lapides quidam ad calculum & nephritidem vtiles.

HIC piſcis occiditur interea dum herbas in littore depaſcitur, ſed etiam Retibus capiuntur iuniores. Ea tatione paruum fertur cepiſſe

Regulus

Regulus Caramatexi, quem 26. annis in lacu quodam dicto Guaynabo educauit, adeoque domitum euasisse, & ferociam deposuisse, vt de manu cibum caperet, & inclamato nomine Mato, quod Magnificum sonat, lacum suum egressum fuisse, & in ædes perrepsasse cibi sumendi gratia, deinde ad lacum remeasse, interdumque homines & pueros ex vna parte lacus in aliam transuexisse, nec illos mersisse, ita vt Indis summam voluptatem adferret.

Lapis Caymanum.

Ex Nomine Dei, Carthagine, aliisq; continentis oris, lapides interdum adferuntur calculis fluuiatilibus similes, qui in ventriculis prægrandium Lacertorum (Caymanes appellant) inueniuntur: ferociſſimi ſunt, ingenti ore, vt integrum hominem deglutire poſſint, multiplici dentium ordine, adeò magni, vt triginta duorum pedum longitudine inueniantur. Viuũt ij magna ex parte in fluminum ripis, nonnumquam in mari, ad fluuiorum oſtia: pariunt oua in terra, & ſuos catulos iſtic excludunt, teſtudinum more: capiuntur hamis ferreis, quia earum cutis prædura, omnes ictus, etiam minorum tormentorum æneorum, reſpuit. Lacerti Caymanes.

Hos lapides colligunt Indi & Hiſpani, atque adeò ſibi ſeruant, ad quartanam tollendam vtile remedium: ſiquidem bini ex eis temporibus vtrimque alligati, in quartanarum paroxyſmo, illas tollere, aut earum calorem manifeſtò infringere traduntur. Bis eum lapidem temporibus cuiuſdam puellæ quæ quartana laborat, adhibui, & certè febris calorem nonnihil remiſiſſe animaduerti, an verò febrem omnino tollet, ignoro. Lapidis Caymanum facultates.

GOMARA, Petrus Cieça, Auguſtinus Carate, qui integram Indiarum hiſtoriam, autex parte ſcripſerunt, huius generis Lacertorum ſeu Crocodilorum meminerunt; inter quos Petrus Cieça ſub finem capitis 2. eorum oua, atque etiam carnes vrgente fame cum aliis ſe ediſſe afferit circa Pauamam, cùm eam regionem primum occupaſſent. Gomara cap. 197. ibidem occiſum, qui 100. pedes longitudine æquaret, in cuius ventriculo multi calculi reperti ſint. Ingens Lacerti magnitudo.

Lapis Sanguinalis.

Lapis Sanguinalis ex noua Hiſpania delatus, Laſpidis genus eſt, varij coloris, ſed obſcurioris, maculis, ſeu punctis diſtinctus ſanguineis. Lapis ſanguinalis.

Eius facultates.

EX *his lapidibus Indi quaſdam cordium formas, magnas ac paruas conficiunt.*

VALET *ad fluxum ſanguinis narium, menſium, hæmorrhoidum, vulnerum, ac oris. Lapidem aqua frigida intinctum æger dextra comprimit, & ſubinde id facit. Sic eo Indi & noſtri vtuntur.*

PERSVASVM *habent Indi, imò firmiſſimè credunt, ſi hoc lapide pars ſanguine manans contingatur, ſanguinem ſiſti, idque verum eſſe experientia probatum eſt. Vtilis eſt etiam ſuſpenſus aut alligatus eidem parti vnde ſanguis effluit, modò carnem contingat. Vidimus nonnullos hæmorrhoidum fluxu afflictos, remedium ſenſiſſe, annulos ex hoc lapide confectos in digito continuè geſtando: nec non & menſtruum fluxum ſiſti.*

Lapis rimas pedū curans.

ALIVD *lapidis genus eſt, quod rimas in manuum & pedum iuncturis à pituita ſalſa prouenientes, curat: verùm id dumtaxat auditu percepi.*

Armadillo.

NVNC *ex continenti habemus oſſiculum caudæ peregrini animalis, quod veluti teſtis quibuſdam totus integitur pedum tenus, cuius gratia* Armadillo *vocant Hiſpani, quaſi cataphractum aut armatum dicas, Luſitani* Encubertado.

Armadillo.

Encubertado.

Deſcriptio.

EST *porcelli magnitudine, cui roſtrum ſimile habet, cauda oblonga, & craſſa, Lacerti modo. Sub terra viuit, vt Talpa, & terra ſeſe ſuſtentare creditur, quòd foris nihil edere conſpiciatur.*

Facultates.

OMNIS *facultas conſiſtit in caudæ oſſiculo, cuius in tenuiſſimum puluerem redacti pilula, confecta magnitudine capitis acicula, atque auri indita, dolorem eius ſedare, & tinnitum etiam, cum exigua ſurditate coniunctum, curare traditur. Certè dolorem ſedari multa experientia comprobatum eſt.*

HVIVS

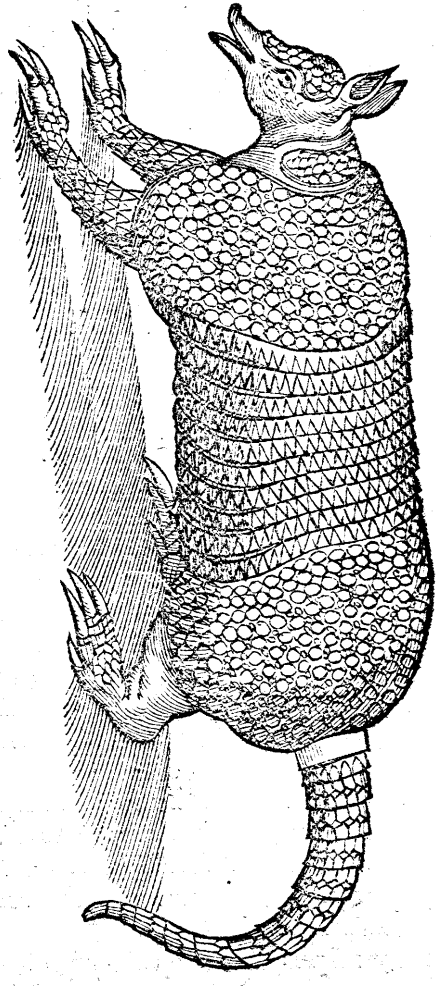

Tattou. HVIVS animalis meminit Theuetus lib. Singularium, cap. 54. aitque incolis Tattou vocari, quorum nonnulli porcellos magnitudine æquant, alij minores sunt, & eorum caro tenella est, bonique succi, Et Belloniꝰ lib. Singularium 3. cap. 15.

MEMINIT item Franciscus Gomara in Mexicana historia in hunc modum: Circa Lacunam quæ ex flumine Papaloapan oritur Imperio Mexicano, animal inuenitur fele non maius, rostro porcelli, pedibus hystricis aut erinacei terrestris, cauda oblonga, natura munitum duro cortice, & testa squamata veluti loricatum, intra quam se retrahit testudinis terrestris modo. Similis est hæc tectura panopliæ equorum: sed & cauda, ipsumque caput huiusmodi testis squamatis testa sunt, auriculis foris eminentibus, eamque ob causam Hispani armatum, aut cataphractum appellant, Indi Aiotochtli, id est, Cuniculum cucurbitæ. Aiotochtli.

EIVS etiam descriptionem apud Gesnerum videre licet in Appendice ad Quadrupedum historiam.

Sanguis Draconis.

ATTVLIT *ante paucos dies, ex noui orbis continenti, Episcopus Carthaginiensis fructum arboris ex qua manat lachryma illa quam Sanguinem Draconis vocant.*

Draconis arboris fructus. EST *autem hic fructus admirandus: nam sublata qua integitur pelle, ilico dracunculus apparet, tanto artificio à natura fabricatus, vt à peritissimo aliquo artifice è marmore sculptus videatur, collo oblongo, ore hiante, spina aculeis horrida, cauda oblonga, & pedibus conspicuis.*

Sanguis Draconis cur sic dictus. AB *eo fructu denominationem proculdubio sumpsit arbor, & eius lacryma, quæ ex illa per incisionē legitur, quam ex Carthagine Peruana selectissimam aduehunt: vnde veterum & multorum recentiorum inscitia deprehenditur, qui, quid esset sanguis Draconis, aut cur sic appellaretur, omnino ignorarunt.*

Draconis historia. MAGNA *est arbor, cortice satis tenui, & qui facilè incidi potest: ea vulnerata, liquor ille effluit, quē Sanguinem Draconis in lachryma, dicunt, ab eo differens, quem Sanguinem in pane vocant, quòd in panes seu massas istic cogatur, quemadmodum resina in Castella.*

Facultates. VTERQVE *liquor intro assumptus, alui profluuium sistit, sic*

fistit, sic etiam ventri illitus, aut clysteribus inditus. Sanguinem vndequaque manantem reprimit. Capitis defluxiones, ne in partes inferiores delabantur, prohibet eius puluis capitis vertici insperſus: vulnera recentia glutinat, gingiuas à putrefactione liberat, & dentes stabilit. Est item color Pictoribus maximè expetitus.

TEMPERATVS *est, & pauci caloris particeps.*

MEMINI ante paucos annos nobis à Franciſco de Hollebecque Regis Hiſpaniarum Hortulano diligentiſſimo, miſſos fuiſſe quoſdam fructus Dragonalis nomine, ex quibus terræ commiſſis, nonnulli prodierunt Bruxellæ apud C. V. Dn. Ioannem de Boiſot virum doctiſſimum & rei herbariæ peritiſſimum. Erant ferè foliis Iridis, oblongis, viridibus, per oras rubris (qualia in grandi arbore ante nouem annos Olyſipone conſpexi) ſed ſubſequens hiems abſtulit: Fructus is erat Ceraſi magnitudine aut Oxymirſines, rotũdus, tenui pelle contectus; qua ſublata, oſſeus nucleus conſpiciebatur, qualis eſt in fructu Ruſci: ſed is nullam animalis, nedum dracunculi tanto artificio fabrefacti figuram referebat, verum rotũdus erat & læuis, &, vt dixi, totus oſſeus. Arboris, quã Olyſipone obſeruaui, & in cuius cortice gũmi ſanguinei coloris concretum inueni, iconem, in Stirpium à me per Hiſpanias obſeruatarum deſcriptione exhibeo. Dragonal.

Gummi ad podagram.

DABAT *mihi idem Epiſcopus, Gummi genus (cuius arborem non poterat deſcribere) ex eodem continenti delatum, quo ſe podagrici iſtic purgant, in hunc modum.* Gummi ad podagram.

ILLIVS *gummi fragmentum nucis pontic æ magnitudine, ſtillaticio aquæ liquore noctem integram macerant, poſtridie mane percolant, & exprimunt, eam aquam ad duas vncias ſumunt, neque quidquam cibi ſuperingerunt ante meridiem: eo medicamento purgatur humor, qui podagram creat ſine moleſtia.* Facultates.

INSIPIDVM *eſt & inodorum. Calidum videtur in primo gradu.*

Fructus dyſentericus.

HISPANVS *quidam adoleſcens mihi ignotus, attulit ex Quito fructum, qui, vt ex eius fragmentis (quæ altera* Fructus ex Quito.

parte lauia erant, & luteo colore; altera verò, aspera & admodum rubra, seu ex rubro nigricantia) conijcere licebat, magna quadam arbore natus videbatur. Dum ille mecum de variis rebus ageret, venit ad me vicinus, medicamentum curaturus filiæ, quam dysenteria miserè afflictari dicebat. Ilico adolescens, eam, inquit, curabo: ad vicinum proficiscitur, fragmentorum illorum tenuissimè tritorum puluerem ex stillaticio calicū rosarum liquore, eo die puellæ hauriendum dedit vespere, tantundem postridie mane, statimq; sisti cœpit fluxus, ita vt breui puella sanitati restituta sit. Eum adolescentem, tametsi diligenter requisiuerim, numquam postea videre mihi contigit: itaque neque quis esset hic fructus, aut qua arbore nasceretur, scire potui.

Cortex ad alui profluuia.

Cortex alui profluuia sistens.

PROFERT *nouus orbis prægrandem arborem, foliis cordis effigie, nullo fructu. Eius cortex digiti crassitudine aut amplior, solidus, durus, & ponderosus, tenui candicante pellicula integitur: similis est admodum cortici Guayacan, vti Gentianæ amarus, adstrictionis & grati seu aromatici cuiusdam odoris particeps.*

Exhibendi ratio.

MAGNA *est apud Indos æstimatione, vt qui eo vtantur aduersus omnis generis alui profluuia, eius puluerem drachmæ pondere, aut paulo amplius mane propinantes ex aqua conueniente, aut crasso vino rubro. Ter aut quater id remedium repetitur, obseruaturq; in reliquis victus ratio, quæ huiusmodi morbo necessaria est.*

EIVS *corticis fragmento donatus sum ante paucos dies, cuius periculum iam bis feci in alui profluuiis inueteratis magno successu.*

EX VA-

EX VARIIS *nostrarum Indiarum prouinciis, multa purgãtia medicamenta deferuntur, quorum magnæ sunt facultates: de quibus hîc mentionem faciam, vt sint veluti Præfatio quædam in Historiam radicis Mechoacan.*

Cassia solutiua.

Cassia solutiua.

INSVLÆ *Diuorum Dominici & Ioannis de Portu diuite, tanta quantitate nobis transmittunt Cassiam solutiuam, vt non modò Hispaniæ, sed etiam toti Europæ, atque adeò vniuerso orbi sufficiat: nam & in Orientem, vnde deferri solebat, plures naues ea onustæ vehuntur, quàm Cantabri ferrum mittunt.*

Delectus.

QVÆ *Venetiis ad nos ex India Orientali mitti solebat, cùm immatura collecta esset, temporis diuturnitate & itineris longinquitate ad nos ita corrupta perueniebat, vt parum vtilitatis præstaret. Nostra verò ex insulis prædictis, matura est, crassa, plena, ponderosa, mẽdullosa, & adeò recens, vt interdum sexagesimo postquam collecta est die, huc perferatur: & quia recens, gratiq; saporis, non tetri, vt quæ ex Oriente deferebatur, facilius vires suas exerit.*

Facultates.

BENIGNE *purgat & sine vlla alui perturbatione, bilem præsertim, deinde pituitam, postea quæ in meatibus & intestinis infarcta sunt, euacuat. Temperatos illos efficit, qui ea vtuntur: sanguinem purgat. Vtilis in omni morborum genere, sed maximè renum, & vrinæ, duabus horis ante cœnam sumpta. Defluxionibus prodest, duabus à leui cœna horis. Quotidianus eius vsus est ad pectoris & laterum vitia, eclegmatis modo. Conuenit febrium ardoribus, & sitim extinguit. Assiduus illius vsus ante prandium aut cœnam, calculi generationem prohibet.*

FORIS *cum amygdalarum dulcium oleo illita, graues pulmonum & renum dolores mitigat.*

DOSIS *pulpæ eius est decem drachmarũ, ad sesquunciam vsque; non exemptæ verò, quatuor vnciarum. Lenit, resoluit, sanguinem depurat, & eius bilisq; calorem infringit. Humida est in primo gradu, ad calorem, sed mitem tendens.*

IN *istis insulis primùm coli cœpit, postquam in nostram potestatem venerunt.*

NON desunt qui huius Auctoris iudicium improbent: siquidem Orientalis cassia, cæteris paribus, longè præferenda est.

Fructus ad bilem.

EX *maritimis Nicaragua & Nata (quæ sunt in noui orbis continenti) inuehitur in Hispaniam medicamenti genus purgans, bilem præsertim.*

Fructus bilem euacuãs.

FRVCTVS *est arboris cuiusdam vastæ, castaneis similis, sed calyce læui, non, vt illarum, echinato: eo calyce fructus continetur castaneis non multum absimilis, sed sine cortice, & ferè quadratus, qui in duas partes diuisus est, intercurrente medium, & totum deinde ambiente pellicula.*

Facultates.

EDITVR *hic fructus viridis, aut contusus vino exceptus: si siccus, eius puluis ex vino aut gallinæ iusculo sumitur; datur etiam tostus, vt minus purget: quocumque tandem modo sumptus, sine molestia purgat, obseruatis iis quæ à purgatis obseruari solent, & præparatis prius vt decet humoribus. Illud verò minimè prætereundum est, pelliculam illam exteriorem & internam abiiciendam esse, alioqui grauia symptomata excitaturam, veluti ingentes vomitus, animi deliquia, & periculosa alui profluuia. Calidus est in primo gradu.*

Auellanæ purgatrices.

Auellanæ purgatrices.

NOVO *orbe primùm inuento, insula diui Dominici quoddam genus Auellanæ misit, qua se Indi familiariter purgabant. Postea Hispani necessitate compulsi, illis etiam purgare se cœperũt, non sine vitæ discrimine. Colore & forma nostris*

manostris Auellanis similes sunt, putamine tenui, coloris Auellanarum historia.
subadicei, triangulares, medulla interiore alba & dulci, sic vt multi, dulcedine illecti, decepti sint.

MEDICORVM *vulgus eas* Ben magnum *vocat* Ben magnũ.
(nam Ben est duorum generum) Paruum autem ciceris Ben paruũ.
magnitudine est, & ex eo Itali odoratum illud oleum, quod de Ben nuncupant, conficiunt, quo sibi cæsariem & barbam inungunt deliciarum gratia.

VALIDISSIME *pituitam & bilem supernè & infernè purgant. Nonnulli tamen earum vehementiam assatione infringebant. Coli doloribus præsens sunt remedium, flatus discutiunt, & clysteribus iniectæ, mediocriter euacuant.* Facultates.

DOSIS *est à dimidia drachma ad drachmam vnam: sed assandæ sunt. Calidi sunt temperamenti initio tertij gradus, & sicci in secundo.*

Auellana hæc cum plerisque aliis fructibus peregrinis communicata mihi fuit ab illustri viro D. Ioanne de Brancion, rei herbariæ studiosissimo, nec vllis parcente sumptibus, vt suum hortum omni peregrinarum plantarum genere excultissimum reddat.

Cæterùm Auellanam hanc, cuius iconem hîc exhibeo, lentus & mollis contegit cortex, partim ex cinereo candicans, partim nigricans: hunc sequitur putamẽ minus solidum quàm in vulgaribus Auellanis, id nucleum

id nucleum continet Auellanæ magnitudine, candidum, solidum, Auellanæ vulgaris aut ligneæ glandis sapore, tenui membrana obductum. Integra nux altera parte sessilis est, & coniunctim binæ nasci videntur, vt interdum caſaneæ.

Nuclei pinei purgantes.

Pinei nuclei purgatorij.

TRANSMITTIT *etiam noua Hiſpania, Pineorum nucleorum genus, quo Indi ſe purgabant: quos imitati ſunt plurimi harum regionum.*

Deſcriptio.

NOSTRIS *pineis ſimiles ſunt, naſcentes in ſtrobilis magnis, quales ſunt Mayzi ſpicæ muticæ: molliori putamine, & nigriore quàm noſtri pinei nuclei, rotundi, intus albi, pingues, & guſtu dulces.*

Facultates.

BILEM, *pituitam, & aquas validiſſimè purgant: & licet Auellanis mitiores, attamen vomitum cient, atque ventrem ſubducunt. Aſſi, neque tam valenter, neque cum tam magnis torſionibus purgant. Peculiari quadam facultate craſſos humores expellunt.*

QVINQVE *aut ſex triti & vino diluti, dantur pro virium robore, præparato prius conuenientibus Syrupis humore, qui euacuandus eſt, & obſeruata, quæ decet, victus ratione. Etenim qui eis vtetur, illum obſeruare oportet, quæ ab his obſeruari ſolent, quibus purgans medicamentum propinatum eſt.*

CALIDI *in tertio, & ſicci in ſecundo, pinguedine tamen quadam præditi, quæ ſiccitatem nonnihil imminuit.*

Fabæ purgatrices.

Fabæ purgatrices.

FABÆ *purgatrices, quæ Carthagine, & Nomine Dei naſcuntur, noſtris ſimiles ſunt, ſed minores, eiuſdem cum noſtris formæ & coloris, pellicula quadam tenui, vt ceparum tunicula exterior, illas per medium interſecante, quæ cum cortice abiicienda eſt, alioqui tanta vehementia ſupernè & infernè purgans, vt in vitæ diſcrimen ſumentem coniiciat. Aſſandæ deinde ſunt, vt illarum acrimonia infringatur, deinde in puluerem comminuendæ.*

DATVR

DATVR *hic puluis vino aut ſaccharo exceptus, ad cochleare vnum, deinde hauſtus vini ſumitur.* Sumendi ratio.

APVD *Indos hoc medicamentum celebre eſt ob ſumendi facilitatem: nam ſine moleſtia bilem, pituitam, & craſſos humores, multo lenius & facilius quam ſuperiora medicamenta purgant.* Facultates.

DANTVR *in febribus diuturnis & importunis, in coli doloribus, & articulorum morbis.*

DOSIS *eſto aſſatarum à quaternario numero ad ſenarium, pluriúmue aut pauciorum, pro ægri viribus.*

Aliquot peregrinos fructus accepi Fabæ purgatiuæ nomine inſignitos: ſed nullus mihi conſpectus eſt, qui fabæ purgatiuæ noſtro auctoi deſcriptæ conueniret, at potius inter Phaſeolos, omnes recenſendi videbantur.

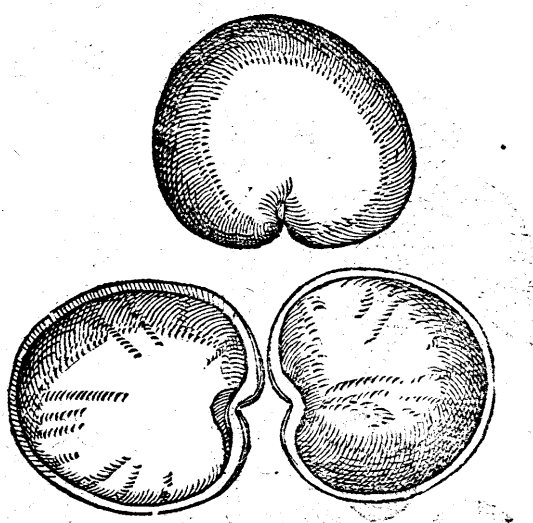

Prior, cuius hîc iconem exhibemus, orbiculari fere eſt forma, ſed planus vtrimque & quodammodo puluinatus, digiti vnius craſſitie, duorum verò latitudine aut ampliore, ex vno latere aliquātulum cauo, qua videlicet hilus eſſe ſolet, & ſiliquæ, in qua continetur, adhæret: cortex durus & lignoſus, læuis, ex rubro nigricans: quod intus continetur al-

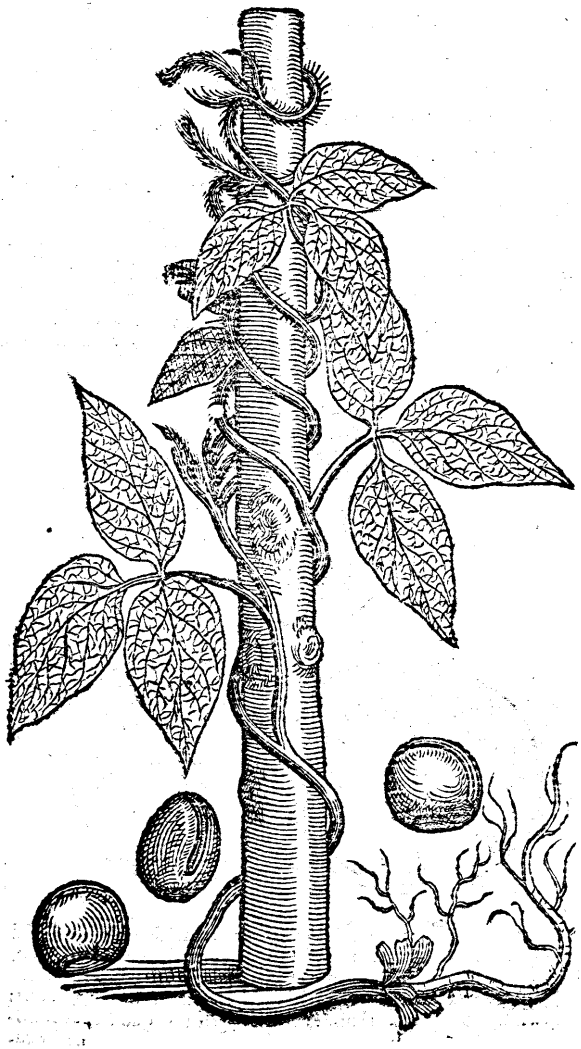

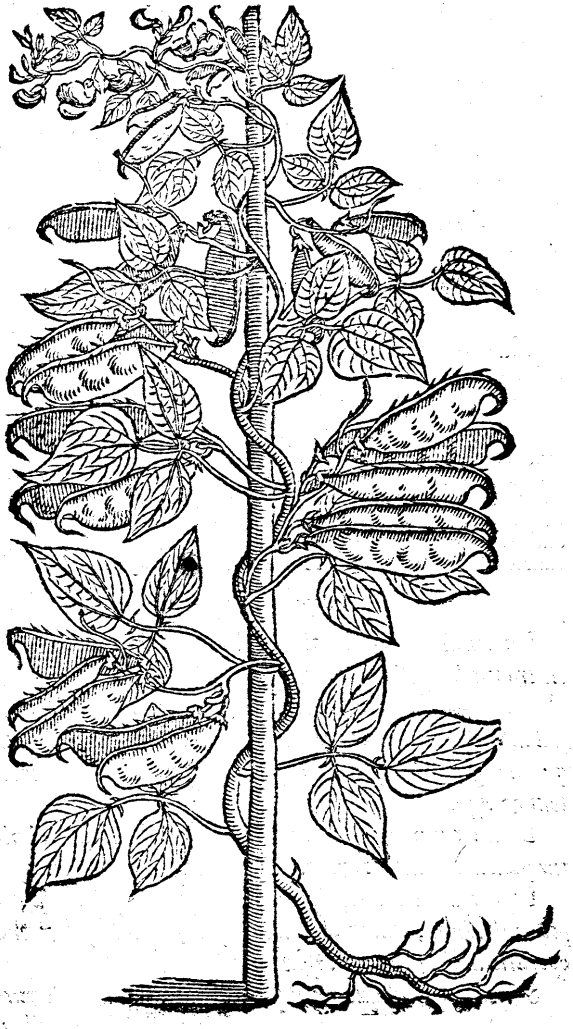

netur album, firmum, & in duas partes natura fectile, vt ſunt omnia phaſeolacea: ſapore primùm quali ſunt omnia fere legumina, ſed mico linguam mordicante, & acri: quo fit (ni fallor) vt purgandi facultate præditus.

Naſcitur in inſula Diui Thomæ dicta, & cordis effigiem, quale vulgo pingi ſolet, imitatur: ideirco à quibuſdam Cor Diui Thomæ nuncupatur. Eius obiter meminit Petrus Cieça parte prima Chronici cap. 112.

Alter Phaſeolo vulgari haud diſſimilis eſt, ſed minor, denſior, nigricans, & hilo prominente, & renis formam minimè referente.

Cùm Olyſipone eſſem, donatus ſum Phaſeoli genere ex Braſilia Americæ prouinciæ delato, admodum recenti, pollicari latitudine, craſſo, colore rufeſcente, magno hilo, & parte extrema veluti feſſili: Eiuſmodi quatuor aut quinque ſingulis ſiliquis prægrandibus continentur, qui recentes & virentes adhuc tuſi & impoſiti bubones venereos curare dicuntur: flore traditur ex rubro paillescente: ego dumtaxat iuniorem plantam vidi mihi ſemine natam, quæ foliis Phaſeolo vulgari ferè ſimilis erat, niſi quòd minora erant, & auerſa parte hirſuta, præſertim teneriora folia, & extremi caules tenui mollique lanugine fulueſcente obſiti. Braſiliani Macouna vocant: ſimiles planè, & colore, qui ex cinereo candicans eſt, dumtaxat differentes, ex Africæ Mauritania delatos vidi.

Vidi etiam non procul Olyſipone in monaſterio quodam Phaſeoli genus vulgari noſtrati adeò ſimile, vt noſtrum putarem, pergulas iſtic veſtiebat opere topiario, flore purpureo; at ſiliquæ ſcabræ ſunt, breuiores, & duplo latiores quàm noſtri vulgaris: fructus eſt exiguus piſi vulgaris magnitudine, totus niger, niſi qua parte ſiliquæ adhæret, quæ candida eſt. Braſilianis frequentem eſſe audiui, & Luſitanis iſtic habitantibus Faua braua, id eſt, fabam ſilueſtrem nuncupari.

Lac Pinipinichi.

Pinipinichi. IN *omnibus continentis oris, lacteus quidam ſuccus elicitur ex arbuſculis Malorum ſimilitudine, Indi* Pinipinichi *vocant: cuius rami reciſi, lacteum humorem illico exſudant, aliquantulum denſum, & viſcoſum, cuius tres aut*

Facultates. *quatuor guttæ ſumptæ, validiſſimè per ſeceſſum purgant bilem & aquas.*

BIBITVR *ex vino, aut eius deſiccati puluis deglutitur pauca quantitate, propter nimiam vehementiam.*

ILLVD *autem peculiare habet, quod ſi quis, eo ſumpto, iuſculum, vinum, aut aliud quid iniiciat, ſubitò eius operatio infringitur, & ceſſat.*

SVMPTO *aliquo ex ſuperioribus medicamentis purgantibus;*

gantibus, somno abstinendum est, & ea obseruanda, quæ ab his qui purgans aliquod medicamentum sumpserunt, obseruari solent.

CALIDVS *& siccus hic liquor in tertio gradu.*

OMNIA *iam enumerata medicamenta valida sunt & perniciosa, quibus vti desitum est, postquam Mechoacan receptũ est, cuius vsus minimè periculosus est. Et ad ipsum, tamquam ad medicamentum præstantissimum confugerunt non solùm nostri, sed omnes etiam Indiarum incolæ. De quo nunc acturi sumus.*

Mechoacan.

MECHOACAN *radix est ante viginti annos primùm reperta, in prouincia Mechoacan dicta, quadraginta miliaribus supra Mexico, quam deuicit Ferdinandus Cortesius, anno 1524.* Mechoacan.

IAM *vidimus apud Franciscanos huius vrbis nascentem, ex ipsa prouincia Mechoacan nauidelatam, multis ramis luxuriantem supra terram expansis, colore cinereo, qui vicinas perticas aut pergulas scandunt, & multiplici nexu amplectuntur, foliis rotundis, in mucronem desinentibus, secundum pediculum amplis, fibrosis, adeò verò delicatis, vt humiditate carere videantur: fructu coriandri sicci magnitudine, racematim cohærente, qui Septembri maturescit: radice crassa, vitis albæ seu Bryoniæ modo, vt non defuerint qui eandem plantam esse putarent, aut saltem ei congenerem: sed multum differunt, nam Bryoniæ radix viridis & sicca admodum acris est: Mechoacan verò insipida & sine acrimonia.* Forma.

MILII *semine obruta seruatur hæc radix, aut lino picato seu resinato inuoluta.*

CÆTERVM *nunc ex Continenti aduehitur Mechoacan, natum circa Nicaragua & in Quito (vbi diligenter colitur, & magno in vsu est, ob eius mirabiles effectus) longè* Mechoacan alterum.

præſtantius eo quod ex noua Hiſpania adferri cõſueuit: cuius flos, ſemẽ & ramuli etiam allati ſunt. Erat verò is flos quaſi mali aureæ, quinque foliis conſtans maioribus, è cuius vmbilico proruberat calyx ſiue veſicula quædam auellanæ magnitudine, membrana conſtans tenui, albicante, quæ in duas cellulas tenuiſſima pellicula ſecretas diuiditur, & in ſingulis bina grana, ciceris exigui magnitudine, colore per maturitatem nigro, guſtu inſipido continebantur, quæ molli & ſpongioſa terra excepta, commodè naſcuntur.

Forma.

Ex huius radice fit conſerua varij generis, Cydoniorum modo, ſed etiam Gelatina ex ſaccharo & illius ſucco, quæ in deliciis eſſe poſſunt: nam vt radix eſt inſipida, facilè ſaccharum recipit, quocumque tandem modo paretur.

Molesta non eſt huius radicis ſumptio, quia nullius mali ſaporis eſt particeps, ideóque pueris, ſenibus aliisq; qui cætera medicamenta reſpuunt, vtilis eſt.

Facultates.

Pitvitam præſertim & aquas educit. Icterum, cephalæam, ſtrumas, & epilepſiam curat, veteresq; defluxiones ſiſtit, articulorum, coli & renum doloribus vtilis eſt. Conuenit etiam vteri doloribus, aſthmati, tuſſi veteri, febribus & luæ venereæ vexatis.

Exhibendi ratio.

Hvivs autem radicis ſumendæ ratio talis eſt. Purgato prius corpore ſerapijs, clyſteribus, aut ſanguinis miſſione, & diæta, pro medici iudicio; huius radicis leuiter contuſæ

Puluis.

puluis vino albo maceratus, aut aqua fœniculi, aniſi, aut cinnamomi (ſi quis vinum non ferat) ſummo mane propinatur, dimidiæ drachmæ pondere pueris, vnius drachmæ iuuenibus & adoleſcentibus, duarum verò drachmarum viris & mulieribus. Nec inutiliter datur ex ſyrupo nouem infuſionum. Dimidia poſt ſumptum hoc medicamentum hora ſomnus conceditur, iis præſertim qui vomitibus obnoxij ſunt. Facta purgatione, datur iuſculum, & paulo pòſt cibus, qualis his dari ſolet qui ſeſe purgant.

Fivnt

FIVNT *nonnumquam ex eodem puluere catapotia coriandri ſicci magnitudine.* Catapotia.

IN *manu autẽ eſt Medici,* aut eius qui ſumpſerit, eam humoris quantitatem purgare quam volet, quoniam ſumpto pauxillo iuſculo, aut alia re, eius operatio ilico ceſſat.*

MITTIT *nobis Promontorium D. Helenæ, quod in eodem quo Nicaragua tractu eſt, aliud Mechoacan genus ſilueſtrius, quòd grauia Symptomata excitat, vt vomitus immoderatos, tormina, & alui profluuia, quam ob cauſam Scammonea nuncupatur: ſed nemo (periculo ſemel facto) vtitur. Simile eſt alteri cum folio, tum ſarmentis, tum radice, ſed per omnia minoribus: & ipſa etiam radix acrimonia nonnihil habet.* Mechoacan ſilueſtris.

Miſſa ſunt nobis ex Hiſpaniis ante paucos annos duo ſeminis Mechoacan genera, vnum breui calyculo ſiue ſiliqua, ſemineque nigro, quale eſt Scammonij aut Conuoluoli maioris: Alterum oblongiore aliquantum calyculo, & ſemine rufo, & quàm ſuperius longiore, tenerioreque; Vtriuſque ſiliqua parte interiore lanuginoſa eſt.

Ex vtriuſque ſemine natæ ſunt nobis, & aliquot aliis rei herbariæ ſtudioſis plantæ, quas ſubſequentis hiemis iniuria ſuſtulit. Prodibant Scammonij aut Conuoluoli modo, deinde multis ſarmentis proxima pedamenta ſcandebant & amplectebantur: foliis Conuoluoli maioris, ſed tenerioribus & colore magis fuluescente.

*Negat Ioan. Fragoſus Regis Catholici Medicus, iuſculo aut alio cibo iniecto Mechoacan vim purgatiuam ſiſti aut infringi, & quotidiana experientia id ſe obſeruaſſe ait, eandemque noſtri Auctoris in Pinipinichi opinionem reprobat.

Meminit Petrus Cieça parte prima Peruanæ hiſtoriæ, in prouincia Quimbaya, cuius metropolis Carthago magna, naſci tenues quaſdam radices digiti craſſitudine inter arbores, quarum ſi fragmentum brachiali longitudine aquæ ſextario per noctem maceretur in vaſe aliquo, maiorem aquæ partem ea nocte abſumet. Ex ea quæ ſupererit aqua, qui tres vncias ſumpſerit, adeò benignè purgabitur, & ſine moleſtia, vti ſi Rhabarbaro purgatus eſſet, & aliquoties periculum feciſſe ſcribit magno purgatorum commodo. Radix Quimbaya.

Piper.

TOTO *Continentis tractu in quo Nata, Carthago, & etiam in Nouo regno, magnus eſt vſus Piperis cuiuſdam oblongi, quod maiore acrimonia præditum eſt Orientali, magiſque aromaticum, & iucundiore odore ſpirat, quàm*

Axi. Capſicum.

Axi ſeu Capſicum; quinetiam præfertur Piperi nigro, cùm ſaporis tum ſuauitatis cauſa.

Forma.

ALTÆ *cuiuſdam plantæ fructus eſt oblõgus, craſſitie quidem funiculi, at dimidij pedis longitudine, conſtans veluti multis granulis, circa pediculum oblongum continuo & coniuncto ordine diſpoſitis, ſeminis plantaginis modo. quibus ademptis, pediculus nudus conſpicitur. Recens viridis eſt, ſole matureſcit & nigreſcit. Calidum eſt tertio gradu.*

NEC *prætermittendum eſt Piper ex Indiis noſtris miſſum, quandoquidem non modò in medicum vſum receptum eſt, ſed planta eſt excellentiſſima, & toti Hiſpaniæ notiſſima: nam nullus eſt hortus, in quo non ſeratur ob fructus pulchritudinem. Vidi aliquando in hac vrbe plantam ad arboris altitudinem excreſcentem.*

Capſici hiſtoria.

FOLIO *eſt viridi, ocymo latifolio ſimili, flore albo, ex quo pullulat fructus diuerſæ formæ, oblongus, rotundus, Melopeponis forma, aut ceraſiorum, ſed immaturus viridis eſt, maturus verò colore rubro gratiſſimo.*

PARTICVLATIM *conciſum & iuſculo maceratum, meliorem ſaporem eduliis conciliat, quàm Piper vulgare, ideoq; eius vſus eſt in omnibus in quibus aromata ex Maluccis inſulis & Calecutio delata cõmendantur, in eo ſolùm differens, quòd illa multis aureis emuntur, hoc ſola ſatione adquiritur: nam in vna planta colligũtur aromata in totius anni vſum, minore diſpendio, & maiore commodo.*

Facultates.

FLATVS *diſcutit, vtile pectori & perfrictionibus, calefacitq; & roborat partes internas. Caliditatis & ſiccitatis in quarto ferè gradu particeps.*

Capſicum hoc, ſeu Piper Indicum (Americum potius) diligentiſſimè colitur tota Caſtella cùm ab hortulanis, tum à mulieribus in feneſtris ædium ſuarum. Etenim eo vtuntur per totum annum cum virente tum

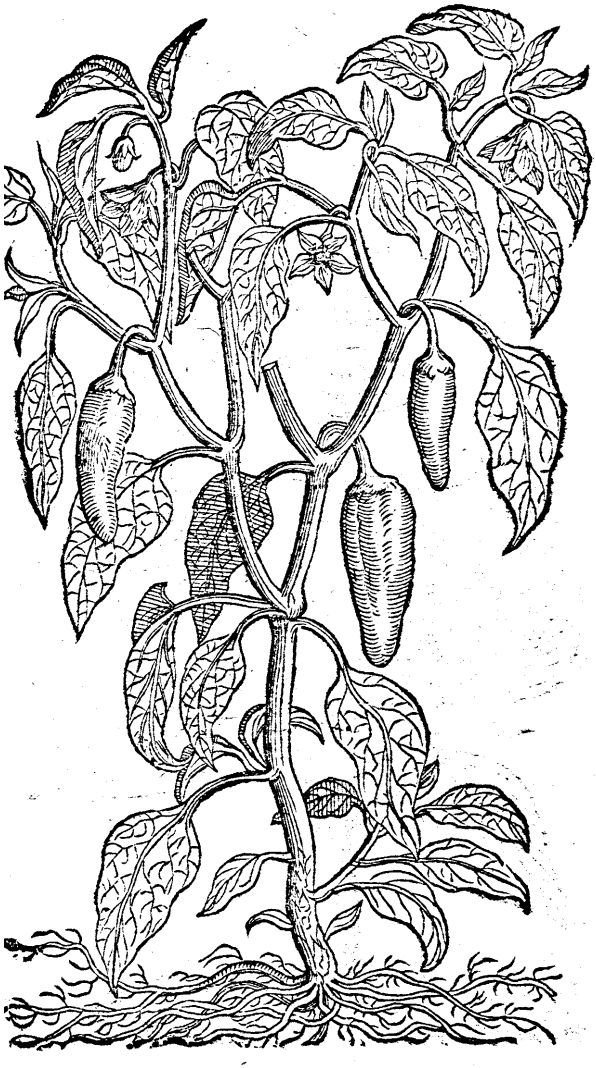

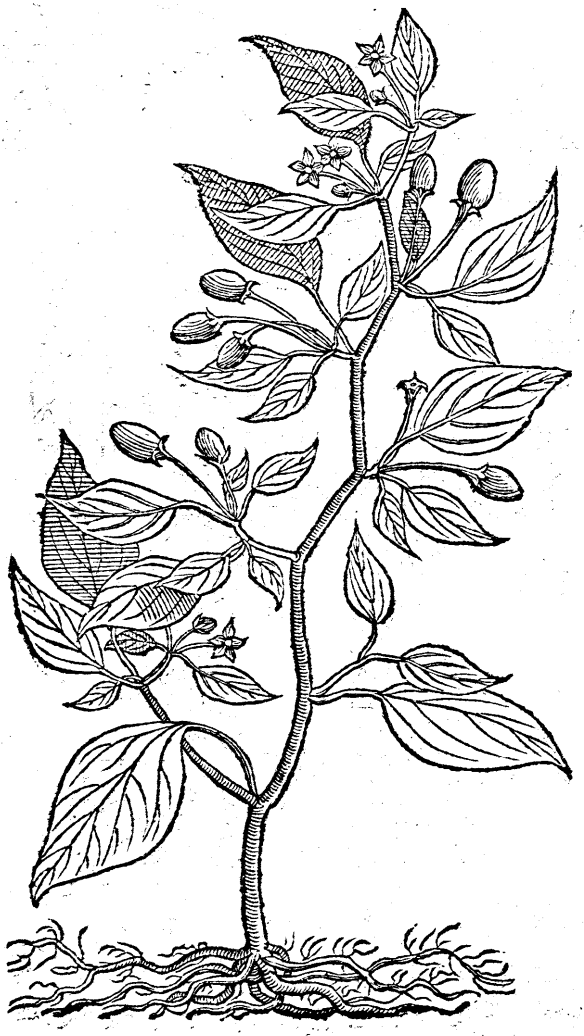

rente tum ſicco, pro condimento & pipere. Spectatur varia (vt noſter auctor ait) forma: ſed hæc omnia genera aliquando vidi colore flaueſcente, in Luſitania, monaſterio quodam circa Olyſiponem.

Aliud Capſici genus obſeruaui in nonnullis Luſitaniæ locis, frutico-ſum, cubitalibus ramis, virentibus, foliis hortenſis Solani ferè, aliquantulum anguſtioribus: flore candido exiguo, vt Solani hortenſis, fructu in longis pediculis parno, per initia viridi; deinde nigricãte, vbi maturuit, rubro, continente multa ſemina latiuſcula alterius Capſici modo, tam feruidi guſtus, vt fauces aliquot dies incendat guſtatum. Floret, & fructum profert toto Autumno, & in calidioribus regionibus etiam hieme. Illi vocant Pimienta de Breſil, hoc eſt, Piper Braſilianum, in qua prouincia abundanter naſci, multiplicique in vſu eſſe intelligo.

Ceuadilla.

PERLATA *ſunt ad me cum aliquot aliis plantis ex Hiſpania noua, ſemina cuiuſdam plantæ* Ceuadilla *iſtic vocatæ, id eſt, Hordeolum, à ſimilitudine quam cum noſtro hordeo habet in ſpica & vaginulis, quibus ſemen includitur, ſed minus eo, lini ſemine neutiquam maius, & longè aliis facultatibus præditum. Eterum numquã auditum eſt plantam aliquam adeò vrente, & cauſtica vi præditam; ſic, vt vbi cauterium neceſſarium eſt in gangræniis, & putridis impuriſque vlceribus eoſdem præbeat effectus, quos non modò ſublimatum, ſed ignis etiam præſtare poſſet: etenim vermes in vlceribus necat, putridáque vlcera expurgat puluis eius ſenſim iis inſperſus, maiore minoréue quantitate, pro vlceris magnitudine, adhibitis præſeruatiuis, quæ in huiuſmodi remediis vſurpari ſolent. Itaque, cùm eius facultates infringere volunt, puluerem ſtillaticio roſarum aut plantaginis liquore excipiunt, linumq; aut ellychnium eo intinctum vlceribus & gangræniis imponunt: deinde ſarcotica medicamenta adhibentur, pro cheirurgi docti & experti iudicio.* Ceuadilla. Facultates.

EADEM *ratione vſurpatur in animalium malignis vlceribus, quibus plerumque infeſtantur.*

CALIDVM *eſt hoc ſemen in quarto gradu, eóque etiam amplius, ſi plures ſint gradus.*

Sulphur viuum.

Sulphur Quitenſe.

MITTIT *nobis Quito prouincia Peruana Sulphur viuum præſtantiſſimum, vt vitrum tranſlucidum, colore auri ſincerrimi, cuius fragmẽtum puſillum lucernæ adpoſitum, odorem maximum Sulphuris eiaculatur fumo viridi permiſtum: & antequàm incendatur, nullum Sulphuris odorem præbet.*

Facultates.

HVIVS *puluis vino diſſolutus, & per aliquot dies faciei veſperi illitus (purgato prius corpore) inflammationes curat. Scabiem tollit, roſaceo oleo mixtus. Drachmæ pondere cum oui luteo ſumptus, coli doloribus, nephritidi, neruorumq; contractionibus & ictero vtilis eſt. Calidum et ſiccum eſt hoc ſulphur ſummo exceſſu.*

Sulphur Nicaraguanũ.

EX *Nicaragua aliud Sulphuris genus aduehitur coloris cinerei, denſum, & expers tranſparentiæ, nihilq; cum alio commune habens præter odorem.*

Ad Eryſipelas.

Medicamẽtum ad ignẽ ſacrum.

NOBILIS *ille qui Piper longum mihi dedit iam antè deſcriptum, Peruana Carthagine attulerat placentã quandam foris nigram, intus luteam, & adhuc humidã, tametſi bis mille ferè milliaribus allata eſſet. Eius pauxillum me præſente diſſoluit aquæ roſaceæ ſtillaticio liquore, & eo faciem filij ſui, qui eryſipelate laborabat, illiuit: poſtridie ſimili liquore calente faciem illius abluit: facies adeò integra & ſana reddita eſt, atque ſi eryſipelate non laboraſſet.*

CONFECTAM *verò referebat hanc placentam è lumbricis, quos Indi terra eximentes, Mayzi foliis educant, deinde iam pingues fictili coquunt, eos deſpumando: colatos deinde rurſus decoquunt, donec ad vnguenti conſiſtentiam aut etiam denſiorem reduxerint.*

Carlo Sancto.

ANTE *triennium ex Mechoacan prouincia delata eſt quædam*

quadam radix Carlo Sancto *dicta, cuius insignes facultates prædicant.* Carlo sancto.

NOSTRO *lupulo similis est, & perticis se conuoluit illius more; quibus si careat, humi spargitur & diffunditur: folia etiam Lupulo similia, colore viridi, sed obscuriore, odore graui: neque florem, neque fructum fert. Radix crasso capite est, ex quo aliæ radices oriuntur digiti maioris crassitudine, colore candicante: cortex qui facile separatur, cuius q3 vsus est odore aromatico, gustu amaro, cum quadam acrimonia: neruus radicis cortice spoliatus, multis quasi filuris seu tabellis tenuissimis constare conspicitur, quæ sigillatim separari possunt.* Descriptio.

NASCITVR *temperatissimis prouinciæ Mechoacan locis, solo neque nimium sicco, neque humido. Calida & sicca initio secundi gradus.* Natales.

RADICIS *cortex mane aliquanto tempore commanducatus, multam pituitam, aliósque humores ex capite elicit, eámque ob causam rheumatismos & capitis dolores & defluxiones curat: in nonnullis etiam vomitu multam bilem & pituitam è stomacho expellens, sed illius decoctum maximè, cuius gratia ventriculum noxiis humoribus liberat, eúmque roborat: purgationem tamen præcedere necesse est.* Facultates.

IDEM *commanducatus, gingiuis abscedentibus auxilio est, dentes stabilit, eósque à scabritia & corruptione liberat, orisque halitum commendat: sed postea vino os eluendum, ad amaritudinem tollendam.*

PVLVERIS *eius exigua quantitas ex vino albo, aut adianti, canellaúe decocto sumptus, vuluam obstructionibus liberat, menses q3 prouocat, & flatus discutit, purgato videlicet prius corpore, & aluo (dum eo remedio vtetur) ex aquis partibus Liquidambar & vnguenti Dialthææ inuncto.*

CORDIS *affectibus, iis præsertim qui ex vteri sym-*

pathia oriuntur, auxilio est eius puluis, vt antè, sumptus, aut illius decoctum hoc modo præparatum.

Carlo sanctio decoctū.

RADICIS *minutim concisæ drachmæ duæ in aquæ sextario & dimidio coquūtur ad dimidias, corticis citri in puluerem redacti drachmæ quatuor, puluerisCanellæ drachmæ duæ statim iniiciuntur, ac denuo feruent, deinde colantur. Istius decocti sex vnciæ singulis diebus mane addito saccharo propinantur, purgato tamen prius vt decet corpore.*

HVNC *puluerem, & decoctū nonnulli in morbi gallici affectibus, atq. etiam Epilepsia cōmendant. Alterum experiri nō admodum necesse est, quòd multis aliis ad eum morbum remediis abundemus. Alterius periculum faciam in iis qui vigesimum quintum ætatis annum nondum excessêre: nam Epilepsiam in adultis tollere, non est verisimile.*

Radix S. Helenæ.

Radix D. Helenæ, & eius historia.

EX *portu S. Helenæ, qui est in prouincia Florida, adferūtur radices quædam prælongæ, sed nodosæ admodum, pollicari crassitudine, foris nigræ, intus albæ, sapore aromatico, Galangæ ferè simili. Resectis his nodis & perforatis, fiunt precariæ sphærulæ, quas milites Hispani & Indi de collo suspendentes, multum illis tribuunt. Hi siccati rugantur, duriq́ & quasi cornei fiunt. Planta ramos suos per terrā diffundit, foliaq́ ampla & viridia admodum profert.*

Natales.

NASCITVR *locis humidis; ficca initio, calida in fine secundi gradus existimatur.*

Facultates.

HAS *radices Indi lapidibus conterunt, totumq́ corpus sibi inducunt balneaturi, quoniam cutim constringunt, & membra, vt inquiunt, suo grato odore roborant.*

ILLIVS *puluis cum vino hausfus, in ventriculi doloribus, vrinæ difficultatibus, & nephritide commendatur.*

VT ex descriptione facultatibusque huius plantæ colligere licet, ad Cyperi genus aliquod referri poterit.

Guacatane.

MISSA *nobis est ex Hispania noua plantula quædam candicans*

candicans (sed sine radice) Indis Guacatane nuncupata, nostro Polio montano haud absimilis, sed inodora, quæ an florem aut semen proferat, ignoro. Guacatane.

AD hæmorrhoides commendatur hac ratione. Eius plantæ decocto ex vino (si calor absit) alioqui ex aqua, hæmorrhoides abluuntur, deinde blandè siccantur, postmodum eiusdem plantæ puluere inspergunturs. Facultates.

DOLORES ex frigore & flatibus ortos, in quacumque corporis parte sedat, si locus resina prius inunctus, tenuissimo huius puluere inspergatur, & pannus lineus superimponatur: nam ilico adhærebit Cerati modo, nec inde amouebitur, nisi dolore mitigato.

EIVS pultis leuibus vulneribus impositus, præsertim inguinum, ea mundat & ad cicatricem perducit.

MISSÆ item sunt ad me aliquot aliæ plantæ, sine nomine, quarum vnius ex aqua decoctum calidè sumptum, pectoris vitiis auxilio est.

ALTERA, quæ partus mortuos, secundasq; morantes trahit, cuius rei magnam experientiam habent Indi.

TERTIAM, si (cùm maximè viget) quispiã colligere volens dumtaxat contingat, ilico flaccescit & procumbit.

QVARTA per solum diffusa est & expansa: si quis tamẽ eã attingat, statim cõtrahitur: vt brassica murciana.

HELLEBORVS item niger Hispanico similis, & iisdem facultatibus præditus.

MVLTA præterea alia medicamenta in Indiis nostris inueniuntur, insignibus facultatibus prædita, quæ cum tempore (vt iis vti possimus) innotescent: vt ex eorum quæ hactenus allata fuerunt, vtilitatibus colligere licet, quandoquidem infiniti morbi, qui alioqui incurabiles videbantur, horum vsu curati sunt.

QVÆ omnia meæ diligentiæ accepta ferre oportet, & primæ huius meæ historiæ parti, quæ per vniuersum orbem admodum

admodum celebris fuit, ob medicamentorum quæ in ea continentur descriptionem.

ET vt omnes intelligant quàm vtilis meus hic liber fuerit, subiicere hic libet Epistolam ad me scriptam ex Peruana vsque regione, à nobili quodam viro, ante duos menses: etenim ex eorum quæ in illa descripsi lectione, inuenti sunt in Peru lapides Bezoares, Orientalibus haud inferiores viribus: de quibus Deo volente in tertia parte agemus.

Epistola ad D. Nicolaum Monardis.

NON dubium est Clarissime Doctor, quin nouum videbitur, me virum illiteratum, semperq; militiam in his regionibus secutum, ad te scribere de iis quæ ad facultatem vestram pertinent. Verùm animi mei erga eruditos viros propensio (in quorum numero tu es, ob libri tui lectionem, quem de Medicamentis in his regionibus nascentibus eorúmque facultatibus euulgasti, & laudem quam eo libro hic consecutus es) fecit vt etiam ignotus has ad te dederim. Etenim satis commendare non possim vtilitatem quam hic attulit tuus iste liber, cùm ex eo rationem consecuti simus, qua medicamentis vtendum sit, ex quibus sine methodo antè vsurpatis, nullum auxilium percipiebamus: nunc verò ex tui libri lectione, plerique à morbis, qui deplorati videbantur, liberati sunt.

IAM sunt plures quàm viginti octo anni, quòd militiam sequens, per has Indias peregrinor, in quibus non solum quæ à te descripta sunt, nascuntur, sed etiam pleraque alia, quorum fama nondum ad vos peruenit, ob Medicorum huc à vobis commeantium magna ex parte negligentiam & insciti am, quibus publica vtilitas (quam tamen summam præstare possent) curæ non est, sed vt quæstui dumtaxat seruiant.

Animal Lapidem Bezar gignens.

FORMAM animalis, ex quo lapis Bezar extrahitur, in tuo libro describis. Ea diligentiùs perpensa, animalium genus

genus quoddam in istis montibus frequens inuenimus, valde simile iis hircis (nisi quòd cornibus orbū est) quos in Orientali India reperiri tradis. Rufi sunt coloris magna ex parte, & herbas salutiferas depascuntur (quarum magna est copia in montibus vbi ista animalia degunt) ita fugacia, vt solo tormentorum aneorum ictu adsequi possimus.

DECIMA *quinta Iunij huius anni 1568. ego cum aliquot amicis ad venationem profecti sumus in huius regionis montes, in eam quinque dies insumpsimus, & aliquot ex his quæ dixi animalibus confecimus; cumq; eorum causa venationem suscepissemus, librum tuum contuleramus.*

APERTO *itaque maximo, & prouectioris ætatis animali, neque in ventriculo, neque in alia parte corporis lapides inuenimus; quo factum est, vt Indicis animalibus similia non esse putaremus. Percontati Indi, quos, vt nobis inseruirent, deduxeramus qua corporis parte lapides hæc animalia haberent, se quidquam de lapidibus scire negabant (vt sunt nobis infestissimi, nec sua secreta nobis innotescere vellent) Indus tamen puer, decem aut duodecim annos natus, cùm videret nos tantopere id scire cupere, in animali receptaculum quoddam & veluti marsupium nobis ostendit, in quod depastas herbas recipiunt, donec eas postea ruminatas in ventriculum traiiciant. Ibi puerum illico interficere voluerunt Indi, quòd nobis id indicasset; eum tamen postea, nobis in venatione occupatis, interceperunt, &, vt intelleximus, sacrificarunt. Indi eos lapides magno habent in pretio, eosq; in Idolorum suorum delubris, quæ* Guacas *vocant, & alia etiam pretiosissima quæque offerre solent, veluti aurum, argētum, gemmas, monilia, animalia, & pueros.* Guacas.

ILLVD *autem admiratione non caret, hoc animal per totas has Indias non reperiri, præterquam in montibus istis Regni Peruani. Nam ego omnia Mexicana regna, omnes Peruanas prouincias & regna, prouincias & insulas Ma-* Animal Bezaares lapides gignens in solis Peruanis montibus.

rañon,

rañon, Floridam, & multas præterea Occidentalium Indiarum regiones peragraui; attamen nusquam hæc animalia conspexi, quàm in solis huius regni Peru montibus.

Facultates. EGO quæ potui diligentia ab Indis amicis de horum lapidum facultatibus inquirens, intro sumptos, aut foris impositos mirificè venenis & toxicis resistere intellexi, cordis affectibus auxiliari, tineas ventris expellere, & eorum puluerem vulneribus sagittarum toxico illitarum vtilissimè inspergi. In summa hūc lapidem alexipharmacum esse pernicioſissimi illius toxici quo sagittas suas illinunt, ad sese mutuo conficiendos, atque etiam nos Hispanos, quorum plerique, post vehementes cruciatus & furores mortui sunt, nullum auxilium inuenientes: tametsi in sublimato vulneribus inspersо nonnulli leuamen senserint: verùm si toxico recenti illitæ sagittæ sint, præsentaneam perniciem adferunt, nec sublimatum prodest.

EX animalis igitur quod primum secuimus bursula, nouem lapides eximimus, qui Naturæ beneficio istic creati videntur ex salutiferarum illarum herbarum succo, quæ in bursulam illam congeruntur. Secuimus & alia huius generis animalia, quæ confeceramus, in quibus omnibus lapides inuenimus, plures aut pauciores, pro animalium ætate.

OBSERVANDVM autem est, sola quæ pascūtur in montibus animalia, lapides istos præstantes generare: nam quæ in planis pabulum sumunt, vt herbas minus salubres depascuntur, sic etiam lapides eorum, tametsi vtiles, iis viribus non pollent, quibus ij præditi sunt qui ab animalibus in montanis degentibus eruuntur.

COEPIMVS iis vti eo ordine quem in tuo libro docuisti, & aduersus eosdem etiam morbos, in quibus sanandis mirabiles eorum effectus experti sumus, quos longum esset referre. Quæ omnia tibi accepta referre debent non modò Hispani, sed etiam vniuersus orbis. Quantum ad me attinet, vt

net, vt aliquam animi gratitudinem oſtendam pro beneficio accepto, opera Ioannis Antonij Corci, diuitis mercatoris, duodecim ex iis lapidib. mitto: ſi eò peruenerint, eos in multis morbis experiri poteris. Eiuſdem opera, an eos acceperis mihi ſignificare poteris; etiam, quæ voles in tuam gratiam faciam, imperare, quoniam tui ſum obſeruantiſſimus.

Phaſeolus Peruanus.

NVNC capſulam accipies in qua Phaſeoli genus inuenies, quod Martij initio tantummodo ſerendum erit, ne frigore ladatur. Planta eſt fabæ ſimilis, minor tamen, fructū in ſiliquis ferens. Semi huiuſmodi fructus (fabas virides ſapiūt) cum ſale manducati, valdè bilem, mediocriter pituitam, & ſine moleſtia hydropicorum aquas euacuant: eoſdem effectus præbet ſicci triti & ex vino ſumpti: ſed cibum paratum habere conuenit; quia ſi validus quam neceſſe ſit, pargent, cibo ſumpto earum vehementia illico infringetur.

[Ex Hiſpaniis miſſum fuit Imp. Maximiliano II. feliciſs. memoriæ, anno antequàm nobis adimeretur, Phaſeoli genus, colore Macouanæ ſimili, ſed planiore longioreque forma, & hilo non admodum magno. Huic nomen adſcriptum erat *Faba de India*, id eſt Faba Indica: fortè id erit quod hoc loco ab Auctore deſcribitur.]

Planta gramini ſimilis.

PLANTAM etiam quandam hìc in planis naſcentem graminis modo, magnis facultatibus præditam: ſiquidem eius decoctum gargariſatum, rheumatiſmis, gutturis phlegmonibus, aliisq; vitiis auxilio eſt: manducata, multam pituitam educit, ideóque morbis ſuperioribus, & capitis doloribus vtilis. Denominationem à me ſumpſit hæc plāta, quòd mihi familiaris eius vſus ſit, & aliis, vt vtantur, conſulam: cuius facultates me docuit quidam Indus in ſtirpium cognitione admodum verſatus.

Molle, cuius antè mentionem feci, deſcribere videtur.

FRVCTVM item arboris cuiuſdam, quæ ſolummodo in hac prouincia naſcitur, Ilicis magnitudine, cortice Cerri aegylopis ſimili, foliis fraxini. Magnis viribus pollet: nam corticis eius puluis vulneribus inſperſus, ea mundat, deinde carnem generat, & perfectè curat. Dentes eodem puluere fricati ſtabi-

cati ſtabiliuntur, gingiuæ abſcedentes ſanantur. Foliorum decocto intincti panni, & calidi vulneribus, aut pulueri corticis illis inſperſo impoſiti, curationem eorum accelerant, & humorum eò defluxum prohibent. Ex ea manat liquor odoratus, quem etiam fructui adiũxi, ſuffitibus idoneus ad multos capitis morbos, & emplaſtris vtilis.

Ex eius fructu ſalutiferam admodum potionem Indi conficiunt. Eum iſtic ſeri & naſci velim: nam tibi delectationem adferret, ob eas quibus prædita eſt hæc arbor facultates, tum etiam quia nouum arboris genus eſt, & omni tempore odoratum.

Fructus vlcerarius.

Indvs quidam Aethiopiſſam meum mancipium, malignis vlceribus & inueteratis vexatam, puluere cuiuſdam fructus iis inſperſo, ea mundauit, exeſa putrida illa carne, deinde eundem paluerẽ cum ellychnio vlceribus ſanis impoſuit ad carnem generandam, vlcúſque ad cicatricem perducendum. Erat verò is fructus in inſula Margarita, vbi mancipium curandum dedi, admodum vulgaris, ſic vt eo vulgariter veſcantur, magnitudine Aſyrij mali, nucem Perſicæ mali nuci ſimilem continens, cuius concrematæ puluis ad ea quæ nunc enumeraui, vtilis eſt. Illud verò admiratione non caret, nucleum qui hac nuce continetur, adeò noxium eſſe, & deleteria facultate præditum, vt ſeu vir, ſiue animal eo veſcatur, præſentaneam mortem ſibi moliatur, cui nullo remedio occurri poteſt, tamquam ſublimatum aut corrodens aliud medicamentum ſumpſiſſet.

Planta ſanguineos ſudores excitans.

In vrbe Poſto, vbi aliquot annis vixi, omnis generis morbos Indus quidam curabat, ſolo cuiuſdam plantæ ſucco artubus & parti affectæ illito. Aegros deinde ſtragulis egregiè tegebat ad ſudorem prouocandum: ſudor è partibus illitis emanans, merus ſanguis erat, quem lineis pannis abſtergebat; atque ita in curatione pergebat, donec ſatis ſudaſſe putaret, optimis interea cibis eos alens. Eo remedio multi morbi de-

morbi deplorati curabantur, imo ægri iuniores & robuſtiores ab eius vſu fieri videbantur. Sed neque precio, neque precibus, neque minis vnquam efficere potuimus, vt eam plantam nobis demonſtraret.

Arbor venereos ſtimulos domans

ARBOR *quædam hîc inuenitur materie ſpongioſa, ex qua Indi numquam ignem ſtruent, tametſi quis illis mortis periculũ minitetur: aiunt enim, quotquot ad eius flammam ſiue ignem accedunt, aut quos ſolummodo fumus pertingit, in re venerea impotentes fieri.*

Centella, & eius facultates.

TVMORES *in pedibus & cruribus ex frigidis humoribus orti hic curantur herba quadam* Centella *nuncupata: ſiquidem ea trita, tumoribusq́ impoſita, ilico puſtulas excitat, è quibus multus humor effluit, donec tumor omnino reſoluatur. Sæpius iſtas euacuationes inter Indos fieri, & nonnullos Hiſpanos eis vti vidi.*

ANNO *1558. in vrbe D. Iacobi, quæ eſt in prouincia Chile, quidam Indi captiui ſuras ſibi amputarunt, & eas aſſas, præ fame, ederunt, & (quod mirabile dictu) cuiuſdam plantæ folia vulneribus imponentes, ilico ſanguinẽ ſiſtebant.*

HERBÆ & arbores Hiſpanicis ſimiles, admodum paucæ hîc inueniuntur, quia ſolum eas non alit. In Hiſpania noua (cùm primum in noſtram poteſtatem redacta eſt) multæ arbores & plantæ Caſtellanis ſimiles inuentæ ſunt, tum etiam aues & quadrupedes.

Colubri.

INVENIVNTVR *hîc Colubri humana magnitudine, nulla feritate metuendi, nec cuiquam nocentes.* Aranei. *Aranei mali citrij magnitudine, admodum virulẽti.* Buffones. *Buffones pluit Hiſpanicis non minores, quos Indi aſſatos edunt, vt & pleraſque alias immunditias.*

Vultures.

PROXIMIS *huic continenti inſulis, tam multi, tantiq́ vultures inueniuntur, vt pecudes deuorent, ob cuſtodũ, qui Aethiopes ſunt plerumque, negligentiam.*

VNA *verò res me in admirationem rapit, vaccas in*

montibus educatas, si in plana deducãtur, omnes emori. Est mihi amicus qui trecentas vaccas in plana traduxerat, illæ aliquanto tempore nihil depascentes paulatim defecerunt, vt ne vna quidem intra mensem ei viua relicta sit: omnes autem trementes & tabescentes moriebantur. Adferebant nonnulli causam naturalem, cùm in montibus frigidissimis, vbi singulis diebus pluit, educatæ essent, calorem illum planitiei, in quam nulla vnquam pluuia decidit, ferre non potuisse, & mutatione illa subita ab extremo frigore, in extremum calorem, mortuas esse. Etenim consideratione dignum est, quòd in planitie illa, quæ octo duntaxat miliaribus ad montes vsque patet, in longitudinem verò plus mille miliaribus porrigitur, numquam pluerit, in montibus autem illis vicinis pluat quotidie.

SVPERIORE *Octobri venit ad nos affinis meus Alphonsus Garçias, strennuus miles, qui se verum Alexipharmacũ inuenisse ait aduersus pernicioſum illud toxicum quo Cannibales in bello & venationibus vtuntur (sola enim ferina & humana victitant,) degunt q; à Charças ad Chile vsque Peruanas prouincias.*

Planta quæ est alexipharmacum

EST *verò ea planta, vt ait, foliis latis, plantagini Hispanicæ haud absimilibus, quæ trita & vulneribus imposita, venenũ extinguit, & à symptomatis illis liberat quæ toxicum generare solet. Pro magno thesauro æstimant Hispani, eam plantam se inuentisse, quoniam illius præsidio tuti, hostes suos Indos non ita metuent, qui dũtaxat illis formidabiles erant, toxici illius præsentaneam mortem adferentis causa: infinitos siquidem Hispanos trucidarunt, quos tamen esui aptos negant & duriore carne esse, nisi trucidati tres aut quatuor dies prius macerentur.*

NASCITVR *autem eadem regione, vbi fit toxicum, & (tametsi credam aliis etiam locis inueniri) voluit Deus eo loco remedium patefacere, vnde pernicies adfertur.*

HÆC

HÆC omnia eò scripsi, vt cõsideres apud te, quàm multæ plantæ his similes in nostris Indiis nascantur, quæ nobis ignotæ sunt, quoniam Indi neque eas, neque earum facultates nobis patefacere volunt, etiamsi nos morientes videant, aut in carcerem coniiciantur: quòd si quædam ex prædictis, & aliæ nonnullæ nobis innotuerunt, ab Indicis mulieribus eas edocti sumus, quæ Hispanis, libidinis gratia, sese commiscentes, omnia quæ sciunt aperiunt.

VERVM prolixior esse nolo, quòd ignorem an hæc epistola ad te peruentura sit: quam si peruenisse intellexero, proliziores dabo de facultatibus aliarum plantarum, & animalium, & de aliis rebus hic nascentibus, quæ tibi delectationem adferent, quandoquidem harum rerum es adeò studiosus. E Lima in Peru ad 26. Decembris 1568.

Tui studiosissimus

Petrus de Osma & Xarayzeio.

TAMETSI mihi ignotus sit qui has ad me dedit; videtur tamen naturalium rerum studiosus, ideoq; mihi amplectendus. Nam vt militis munus est, perpetuò in armis versari, sanguinem profundere, & alia militaria munia exercere; laudandus est qui plantarum cognitionem, earumq; facultates inquirit. In quo Dioscoridem imitari videtur, qui cùm militaret in exercitu Antonij & Cleopatræ, quocumque tamen perueniebat, plantas, arbores, animalia, fodinas, & alia præterea Naturæ miracula inquirebat, ex quibus sex illos libros qui toto orbe celebrantur, composuit, vt maiorem laudem scribẽdo sit consecutus, quàm si bellica virtute multas vrbes sub imperium suum subegisset. Itaque multũ huic viro debeo, cùm propter eam quam de me concepit opinionem, tum eorum quæ ad me misit gratia, mihi certè gratissima. Illi scribam, vt nobis plura ex ea regione mittat.

Lapis Bezar Peruanus ab Orientali differt.

PLANTARVM *quas ad me miſit, facultates experiemur, & ſemina ſuo tempore ſeremus. Lapides Bezaares, ab Orientalibus mihi differre videntur: nam in ſuperficie ſunt perpoliti, & coloris ex cinereo obſcuri, & ſub duabus veluti teſtis aut cruſtis materiam quandam albam continent, quæ dentibus attrita, mera terra eſt inſipida, potiúſque infrigidare, quàm calefacere videtur. Fabæ magnitudine plerumque ſunt: inueniuntur tamen magni & parui, qui magna ex parte ſunt planiores. Ego vnum comminui, eiusq; puluerem adoleſcenti, quem venenum hauſiſſe dicebant, propinaui, & (neſcio an huius pulueris, aliorúmue medicamentorum beneficio) ſanatus eſt. Illius periculum in aliis morbis faciam: & quidquid de hoc, tum aliis medicamentis noui experiemur, in tertio huius hiſtoriæ medicamentorum volumine deſcribemus, in quo magna arcana continebuntur, quæ magnam omnibus oblectationem adferēt, & præſertim ægris, qui abs illorum facultatibus curari debebunt.*

QVIDQVID *verò in hac hiſtoria ſcripſi, aut ab iis didici qui ex illis regionibus venerunt, aut ex eorum temperamentis collegimus, aut ipſa experientia nos docuit.*

ILLVD *verò animaduertere oportet, omnia quæ ex noſtris Indiis adferuntur, magna ex parte calida eſſe, & ſub hoc temperamento eis vtendum, ſi quis illa ſumere volet.*

FINIS.

BIBLIOTECA DE LOS REALES ESTUDIOS

INDEX

INDEX ALPHABETICVS IN LIBRVM DE SIMPLICIBVS medicamentis ex Occidentali India delatis, quorum in Medicina vſus eſt: auctore D. Nicolao Monardis.

A.

Aiotochtli pagina 54
Alexipharmacum eſt Tabaco 21
Ambarum colliquatum 3
Ambar griſeũ 9 eſt Bitumẽ, ead. non eſt ſperma Balenæ 10
eius delectus & facultates 10
Emplaſtrum ex eo 11
inebriat 12
Animal lapidé Bezar gignẽs 76,77
Anime 3,4
Aranei 81
Arbor venereos ſtimulos domans 81
Armadillo 52
eius facultates ibidem
Aniſum 23
Articulorum dolori Tabaco prodeſt 20
Auellanæ purgatrices, earum hiſtoria & facultates 58. & 59
Axi. 68

B.

Balſamum, & eius extrahendi ratio 13 æſtimatio & vſus 14 interius aſſumptum, foris additum, & cheirurgicis medicamentis additum 15. & 16
purius 17
Balſami arboris hiſtoria 17
fructus ibidem
Bangue 23
Ben magnum & paruum, atque earum facultates 59
Bezar lapis 76
eius facultates 78
Bitumen, & eius facultates 9
Buffones 81

C.

Capſicum, eius forma, hiſtoria, & facultates 68
Caraña, & eius facultates 6,7
Carbunculis medetur Tabaco 21
çarçaparilla & eius hiſtoria 36
eius delectus, nominis occaſio, & præparandæ apud Indos ratio ibidem
Altera præparandæ ratio, & vtendæ modus 37
çarçæ ſyrupus, & vtendi ratio 39
çarçæ puluis, & vtendi ratio 39
çarçæ aqua 39,40
vnde inferatur 40
eius hiſtoria, & exhibendæ ratio 41 ex ea catapotia 42
Carlo ſancto, eius deſcriptio, natales, & facultates 73
eius decoctum 74
Caſſia ſoluiua, eius delectus & facultates 57
Catapotia pro ſterilibus 11
Centella, & eius facultates 81
Ceuadilla, & eius facultates 71
Charabe, & eius natales 3
China 33 eius hiſtoria, natales, vſus, & præparandæ ratio. 34 Aquæ Chinæ ſumendæ modus ibid. eius facultates & temperamentum 36
Cicinum oleum 7
Colubri 81
Contrayerua 28
Copal 3
Copalcahuiel 4

D.

Draconis arboris fructus 54
eius hiſtoria ibidem
Dragonal 55

E.

Emplaſtrum ex ambaro 11
Emplaſtrum ſtomachicum 6

Eneubertado 52.
Erysipelatis curatio 72
F.
Fabæ purgatrices, & earum facultates 66
Fructus ad bilem, & eius facultates 58
Fructus dysentericus ex Quito 55
Fructus vlcerarius 80
G.
Gangrænis medetur Tabaco 21
Guacas. 77
Guayacan 28 & eius historia 30 eius decoctum atque vsus 31
Guayaci facultates, & Serapium ex eo 32
Guacatane, & eius facultates. 75
Guayaquil 40
Gummi ad podagram, & eius facultates 55
H.
Herba Ioannis infantis: eius historia & facultates 27
Herba Reginæ 24
Herba sancta 24
Hyuourahé, eius historia & facultates 33
L.
Lacerti Caymanes 51
Lacerti magnitudo ingens ibid.
Lapis Prassius 49
Lapis Tiburonum, & eius facultates 50
Lapis Caymanum, & eius facultates 51
Lapis Sanguinalis, & eius facultates 51
Lapis rimas pedum curans 52
Lapis nephriticus, eius varia forma, & facultates 49
Lignum nephriticum 48
Lignum aromaticum 48
Lignum Indicum 30
Liquid-Ambar, & eius facultates 12, 13 oleum ex eo ibid.
Lues venerea 28, 29
M.
Manati pisces 50
Mechoacan, & eius forma 65, 67 eius facultates, exhibendi ratio, puluis, & catapotia 66
Medicamentum ad ignem sacrum 72
Medicorum disceptatio de origine morbi Gallici 30
Molle, eius historia, natales & facultates 46, 79
Morbus Gallicus 28, 29
Neapolitanus 29
N.
Naphtha 9
Nephritidi Tabaco prodest 20
Nicotiana 24
Nuclei Pinei purgantes, eorum descriptio & facultates 60
O.
Ocoçol 12
Oleum cicinum 7
eius facultates ibid.
Oleum ex Liquid-ambar 13
Oleorum eliciendorum ratio 7
Oleum ficus infernalis 7
Opium 23
P.
Pauame & eius historia 43 delectus, temperamentum, & facultates 44 eius decocti parandi ratio ibidem
Perebecenuc 24
Petum, & eius genera duo 24 eius natales, & facultates 27
Piciele 18
Pilulæ famem, sitimque sedantes 23
Pinipinichi 64
Piper 67
Phaseolus Peruanus 79
Planta gramini similis ibid.
Planta sanguineos sudores excitans 80
Planta quæ est alexipharmacum 82
Polypo Tabaco prodest 22
Prassius lapis 49
Q.
Quimbaya radix 67
R.
Radices venenis aduersantes 27
Radix Quimbaya 67
Radix S. Helenæ, eius historia, natales, &

tales, & facult. 74
Raphanus 23
Reſina Balſami facultatibus prædita 17
Reſina Carthaginienſis, & eius facultates ibid.
Ricinus Americus 8. & 9

S.

Sanguis draconis: & cur ſic dictus 54 eius hiſtoria, & facultates ibid.
Saſſafras 43 quæ & Pauame ibid. eius hiſtoria 44
Scabies Hiſpanica 19
Serapium ex Tabaco 19
Serpigo Indica 29
Solanum furioſum 23
Succinum non eſt lachryma 4
Sulphur Nicaragnanum 72
Sulphur Quitenſe, & eius facultates ibid.

T.

Tabaco 18 eius natales & facultates ibid. Serapium ex eo 19 cruditatibus ventriculi prodeſt ibid. alexipharmacum eſt 21 eius experiendi aduerſus venena occaſio 21 eius vſus Indis frequens 22
Tacamahaca, & eius facultates 5
Tattou 54
Tiburon piſcis 50
Toçot-guebit 4

V.

Vteri ſuffocationi Tabaco prodeſt 20
Vulneribus, recentibus medetur Tabaco 21
Vulneribus animalium 21
Vultures 81

X.

Xelochopali 4

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pag. 10. *verſu* 29, infarcti 13. 31, imitationem 25. 3, rapi cupit. tum è 4. quæ app. pronunciatarum. 35. 30: Febribus 38. 28, conſumptionem, 51. 32, Panamam.

Londini emi anno 1579. in Mercatorum porticu de Gallo nauclero Phaſeoli genus, quod è Braſiliana Noui orbis prouincia aduectam aſſerebat. Noſtro vulgari maior eſt is Phaſeolus latiorque, nec minus colore variat: etenim nunc flauus eſt, aut omnino niueus, modò ater, aut purpureus, aut albis purpureisque maculis diſtinctus. De ſimili planta natum referebat, qualis Europæa eſt, noſtrumque ſaporis gratia & bonitate longè ſuperare, ſi eodem modo decoquatur.

Eius iconem ad viuum expreſſam, in Herbariæ rei ſtudioſorum gratiam ad huius libelli calcem (quoniam ſuo loco inſeri non potuit) reponendam curauimus. Pertinet verò ad finem Annotationum in cap. de Fabis purgat.